

S R Đ

Br. 15.

Dubrovnik 16 Avgusta 1902.

God. I.

GOSA, PAS I PLIJEN.

U lovačkoj opremi je gosa
 S vjern'jem Šarom rano uranio,
 Pa izašô u lov na planinu.
 Kad je stigô gdje kosovi sude,
 Gojan goša Šaru besjedio:
 „A sad, Šaro, vjerno pseto moje,
 Traži, nuši, tjeraj i izgoni
 Divlu perad i zvjerad po gori,
 Pa ih gosi na puškomet snesi,
 Da ih gosa u nasladi mlati.
 Kad ih smlati, tad mu ih donesi,
 Ali nemoj, da te zlo ne nade,
 U njih dirat, jal' zabadat zube;
 No ih štedi i dohrani gosi.“
 Vjerni Šaro lajuć se ozivle,
 Repom maše, gosi se udvara,
 I ne čeka da dovrši gosa,
 Nego šnuri tamo i ovamo,
 I premeće od busa do busa;
 Provlači se kroz šiprag i trúe
 A s litice na liticu skače,
 Zavlači se u duboke škripe,
 Nuši, traži i pomamno laje,
 A jezikom valovit'jem plazi,
 Sikée, dršée i svukud se vrée —
 Kad odjednom zatraži i stane,
 Onda skokne, zalaja i trkne,
 A zec plašiv iz proc'jepa vrkne,
 Pa uzbrdo kô opaljen šmigne;
 Zadnim dugim potiska se šapam
 A sprednima kratkijem se hvata
 Za kuk stojni i strmene st'jene,

Pa uz krše i liti izmiče.
 Šaro jadan stignut ga ne može,
 Pa se peñe i uzalud mori.
 No gosina puška zeka stiže
 I olovom prozviždi mu grudi.
 Mrtav zeko strmoglavce pade
 I na dohvat Šaru se skotrļa.
 Jedva Šaro to i dočekaô,
 Pa zubima i šapam ga ščepa,
 Raznosi ga i krvnički para,
 Grabi, drpi, u krvi se kali;
 A odozdo utaman se gosa
 Dere, krivi vičuć iza glasa.
 Kad uvidje da mu zaman vika,
 Onda zvizdne, pa psa milo mata.
 Ali Šaro čuje i ne čuje,
 Jer mu plijen u šape je pao;
 Pa nagonu odolet ne može,
 I dok svoga b'jesa ne iskali,
 Ne ostavlja oborena zeka,
 Te ogluške zbija svome gosi.
 Kad je jadna zeka razdrpio
 I u zečjoj ogreznuo krvi,
 Nosi gosi plijen nagrdeni.
 Čim je gosa bruku uvidio,
 Izlane se na odmetnog Šara,
 I nemilo oklapi ga bičem,
 A sirota Šaro se uvine,
 Pa jaukne i dva i tri puta,
 Onda gosi ulagat se stade.
 Ovako se svakomu naspara
 Ko robujuć ne sluša gospara!

S.

44

Једна руковџ из Вукове преписке.

приопћује и објашњује

В. Богинић.

Негдје у почетку седамдесетих година прошлога вијека, покојна Мина Вукомановићка, кћи Вука Караџића, поклони ми једно педесет комадâ списâ из очине јој преписке. То ми даде као спомен већ тада покојнога Вука, кога сам негда, боравећи у Бечу још као ђак, а затим и као чиновник, доста често похађао. Каза ми при томе да јој остаје још један пун сандук таквих писама; она су, ако се не варам, касније пријешла у влаштину Србијанске Владе.

Госпођа Мина, избирући за мене ту руковџ списâ, пазила је нај више на имена одличнијех људи, чијим је рукописима жељела обогатити моју збирку автографâ; на садржај је најмање гледала. При свем томе има у овој руковџи Вукове преписке писама, која су не само именима знатна, него и садржајем својим; у осталом, замашитост је појединих комада, у овом посљедњем смислу, веома различна.

Писма ове збирчице допадоше Вуку са свијех крајева пространог Словенства; што је изван тих граница, дође из Њемачке. У српској су групи писама представљени одлични људи свијех сталежâ: има их од српских владарâ или чланова владарских домова; — између државника, има их од Илије Гарашанина, Јована Гавриловића, Миливоја Петровића Блазнавца; — измеђ високих црковних достојанственика: од српског Патријарха Ј. Рајачића, док још бијаше владика; затим од владика: Лукијана Мушицког, Платона Атанацковића, Евгенија Јовановића; измеђ пјесника: од Симе Милутиновића и

Бранка Радичевића и т. д. Од осталих јужних Словенâ нема их него само од његовог великог пријатеља Словенца Копитара и од Бугарина Палаузова. Али зато од Словенâ сјеверних има их прилична количина; од Русâ има писама грофа Румянцева, адмирала Шишкова, министра Књажевича, посланика у Бечу Балабина, књаза Ширинског-Шихматова, — затим књижевникâ: Надеждина, Погодина, Срезневскога, Бодјанскога, Кеппена и т. д.; од Чехословака има их од: П. Шафарика, Ханке и Кузмањи. Од несловенâ сретају се саопћења: Аделунга, Грима, Герхарда и т. д.

Писма су овога збира готово сва писана Вуку; од онијех што је Вук пиљао својим дописницима нема него само два, и то оба су намијењена Копитару. На писмима, која му долажаху, Вук је често биљежио дан, ког је које примио, а кад кад и дан, ког је на њ одговорио.

Сва су готово писма или списи, којима се овдје бавимо, из прве половине XIX вијека; нај старији су од 1815 г.; млађијех од 1850 г. нема у све него пет-шест комадâ.

За ове ми је исправе било казано да нијесу никад издане биле, што ја ипак нијесам могао да лично провјерим. Причиња ми се само као да сам негдје читао наштампане стихове црногорског владике Петра II, који се налазе у његову писму из Махинâ од 7 фебруара 1837 г. Него, ако и буде које од њих издано, број им не може бити знатан, нити то може сметати да се овај случајни збир у својој цијелини не објелодани.

Списи се ови издају овдје строго хронолошки. Да их треба васпроизвести дословно правописом самога изворника, то се већ и само собом разумије. Што се пак српских писама тиче, то се разумије тим више, што

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

су та писма постала нај више у вријеме нај жешће борбе о питањима језика и правописа, тако да ће нам сама вањска страна писма, ако их будемо имали пред очима штампана тачно по правопису пишчеву, означавати положај који су поједини борци и њихови пристаоци заузимали у томе бескрвноме али жестокоме рату. Уза сам текст додаваће се тачно и све узгредне биљешке и приписке, које се буду налазиле на појединим списима.

Уз оријинале биће каткад и пријеводâ. Ове ће моћи имати само они списи, који су састављени несловенским језиком, а и измеђ овијех само они за које се нађе да је то, због каква било узрока, донста згодно или корисно.

И избор таквих комада, и труд око њихова пријевода, остављам уредништву овога листа или временика.

1.

Од Ј. Грима.

Касел 2 априла 1815.

Штампана окружница (упуство) за сбирање народних предмета; издање Немачког Друштва онда основана за тај посао. Окружница има и рукописних докумената.

An H(er)rn Vuk Stefanoviћ in Sirmien

Cassel den 2ten April 1815.

Geehrter Herr!

Es hat sich eine Gesellschaft gestiftet, welche durch ganz Deutschland ausgebreitet werden soll, und zum Ziele nimmt, alles, was unter dem gemeinen deutschen Landvolke von Lied und Sage vorhanden ist, zu retten und zu sammeln. Noch ist unser Vaterland aller Enden ausgestattet mit diesem Gut, das unsere ehrlche Vorfahren auf uns fort-

gepflanzt, das allem Spott und Hohn, womit es beworfen worden, zum Trotz, im Verborgenen, seiner eigenen Schöne unbewusst, fortlebt, und seinen unverwüsthchen Grund allein in sich selber trägt. Ohne es genauer zu erforschen, vermögen weder unsere Poesie, noch Geschichte, noch Sprache in ihren alten und wahrhaftigen Ursprüngen ernstlich verstanden zu werden. Wir lassen es uns in dieser Absicht angelegen seyn, nachstehende Gegenstände fleissig aufzuspüren und treulich aufzuschreiben.

1) Volkslieder und Reime, die bei unterschiedlichem Jahresanlass, an Festen, in Spinnstuben, auf Tanzböden und während der verschiedenen Feldarbeit gesungen werden; zunächst solche, die epischen Inhalts sind, d. h. worin eine Begebenheit vorgeht; womöglich mit ihren Worten, Weisen und Tönen selbst.

2) Sagen in ungebundener Rede, ganz besonders sowohl die vielfachen Ammen- und Kindermärchen von Riesen, Zwergen, Ungeheurn, verwünschten und erlösten Königskindern, Teufeln, Schätzen und Wünschelungen, als auch Localsagen, die zur Erklärung gewisser Oertlichkeiten (wie Berge, Flüsse, Seen, Sümpfe, zetrunnerte Schösser, Thürme, Steine und alle Denkmäler der Vorzeit sind) erzählt und gewusst werden. Auf Thierfabeln, worin zumeist Fuchs und Wolf, Hahn, Hund, Katze, Frosch, Maus, Rabe, Sperling etc. auftreten, ist sonderlich zu achten.

3) Lustige Schalksknechtsstreiche und Schwänke, Puppenspiele von altem Schrot, mit Hanswurst und Teufel.

4) Volksfeste, Sitten, Bräuche und Spiele; Feierlichkeiten bei Geburt, Hochzeiten und Begräbniss; alte Rechtsgewohnheiten, sonderbare Zinsen, Abgaben, Landeserwerb, Grenzberichtigung etc.

5) Aberglaube von Geistern, Gespenstern, Hexen, guter und böser Vorbedeutung; Erscheinungen und Träume.

6) Sprichwörter, auffallende Redensarten, Gleichnisse, Wortzusammensetzungen. —

Es ist vor allen daran gelegen, dass die Gegenstände getreu und wahr, ohne Schönknecht und Zuthat, aus dem Munde der Erzählenden, wo thunlich in und mit deren

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

selbsteigenen Worten, auf das genaueste und umständlichste aufgefasst werden, und was in den lebendigen örtlichen Mundarten zu erlangen wäre, würde darum vom doppelten Werthe seyn, wiewohl auf der anderen Seite selbst lückenhafte Bruchstücke nicht zu verschmähen sind. Dean es können alle Abweichungen, Wiederholungen und Recensionen einer und derselben Sage im Einzelnen wichtig werden, und durch die trügerische Meinung, dergleichen sey bereits gesammelt und aufgezeichnet, darf man sich keineswegs eine Erzählung vor sich abzuweisen verleiten lassen; wie denn auch manches, was modern erscheint, oftmals nur modernisirt ist, und seinen unverletzlichen Grund unter sich hat. Eine vertrautere Bekanntschaft mit dem Gehalte dieser Volkspoesie wird über vermeintlich einfältige, rohe und gar abgeschmachte Züge derselben allmählig bescheidener urtheilen lehren. Insgemein aber lässt sich noch folgendes anführen, dass obgleich eigentlich fast kein Strich von ihr gänzlich verlassen und entblösst seyn dürfte, dennoch vor grossen Städten die Landstädte, vor diesen die Dörfer, unter den Dörfern aber allermeist stille, unbefahrene, in Wald und Gebirg liegende damit begabt und gesegnet sind. Gleichfalls bei gewissen Ständen, als Hirten, Fischern, Bergmännern haftet sie stärker, und diese sind vorzugsweise, wie überhaupt alte Leute, Frauen und Kinder, welche sie frisch ins Gedächtniss empfangen haben, zu befragen.

In fester Zuversicht, dass Sie, geehrtester Herr, von der Nützlichkeit und Dringlichkeit unseres Zweckes, der sich bei dem heut zu Tage immer mehr einreissenden Untergange und Abschleifen der Volkssitten nicht länger ohne grossen Schaden aufschieben lässt, bewegt werden, unserem Unternehmen helfende Hand zu bieten, und in der Lage wohnen, um die Gegend von¹⁾ . . . . . solcher Absicht gemäss zu durchforschen, sind Sie zum Mitgliede dieser Gesellschaft ausersehen worden. Dieselbe wünscht im Stillen fleissig zu sammeln und ihr Werk zu fördern, nicht aber öffentlich in Tageblättern von sich und

---

¹⁾ Ова празнина, остављена за мјесто, крај, земљу, није била испуњена.

ihrem löblichen Vorhaben reden zu hören, indem sie von der Meinung mit ausgeht, es könne dieses nur in Bescheidenheit, Meidung alles eiteln Aufsehens und in reiner Lust am Guten glücklich Wurzel fassen, und recht gegründet werden. Dahin gehört auch, dass kein Theilnehmer gehalten ist binnen gewisser Zeit sein Beitrag einzusenden, sondern jeder ihue, wann, wo und wie er könne; wer zu Hause keine Müsse erübrigt, findet auf Reisen vielleicht Anlass dazu.

Schliesslich werden Sie ersucht, der ordentlichen Aufbewahrung des Eingehenden halben, jeden Gegenstand auf ein einzelnes Blatt zu bringen, auch darauf Ort und Landschaft und Zeit wo er gesammelt worden, und neben Ihrem Namen nöthigensfalls den des Erzählers mit zu bemerken,

Im Namen und Auftrag der Gesellschaft
Grimm

N. S. Wir laden Sie noch ausdrücklich ein, in Archiven und Klöstern Ihrer Gegend nach altdeutschen Büchern und Handschriften zu spüren nicht zu versäumen, und uns von deren Gelegenheit durch den Unterzeichneten in Kundenschaft zu setzen.

Gefällige Sammlungen und Beträge (sic) belieben Sie unter der Adresse Bibliothecar Grimm zu Cassel in Hessen, mit Gelegenheit an Herrn von Eckstein in der Buchhandl(ung) Schaumburg et Comp. auf der Wollzeil zu Wien zu befördern, welcher solche weiter zu besorgen die Güte haben will.

Extra: V(on) Wien Herrn Vuk Stefanovich in Carlowitz per Peterwardein.

Ево пријевода:

Господину Вуку Стефановићу у Сријем!

Касел на 2 априла 1815.

Поштовани Господине!

Склопило се друштво, које ће се распространити по цијелој Њемачкој, а сврха му је да снаси и скупи што је пјесме и предања у простоме њемачком сеоском пуку. Још је наша

домовина по свима странама обдарена овијем добром, што су наши часни праоци на нас пренијели, што упркос руглу и погрди, којима је било обасуто, не знајући за своју влашту ље поту, скривено живи и у себи једино носи свој непрерушиви разлог. То ако тачно не испитамо, не можемо озбиљно разумјет ни нашу пјесму, ни повјест, ни језик у њиховијем старпјем и правијем заметима. Ми смо се заузели у тој намјери, настајне ствари помно да изнушимо и вјерно да испишемо.

1. *Пучке пјесме и срок-стихове*, које се пјевају у разнијем пригодама преко године: о светковинама, у пресљичкијем собама, на плесачкијем тријемовима и уз разне пољске радње; најсколи оне пјесме, које су епске садржине, бива у којима се нека згода збива; по могућности с њиховијем истијем ријечима, зачинкама и напјевима.

2. *Предања* у прози, нада све колико многостручне *бабје* и *дјеџе бајке* о дивовима, маљеницима, наказама, о опчараној и откупљеној краљевској дјечи, о враговима, благу и чарању, толико пак *мјесна предања*, која су причана и памћена за разјашњење њекијех положаја (као планина, ријека, језера, мочвара, развалина градова, кула, стијена, и свију споменика прошлости). *Басне* о живинама треба на по се пазити, гдје понајвише јављају се лисица, вук, пијевац, пас, мачка, жаба, миш, врана, врабац и ост.

3. Веселе хитројлије и доскочице; представе старинске с глумцем и ђаволом.

4. Пучке светковине, обичаје, наваде и игре; свечане обреде о породу, свадби и погребу; старе правне навике, чудновате дање, намете, течевину земље, исправљање граница и ост.

5. Сујевјерје о духовима, страшилима, вјештицама, о доброј и злој слутњи, објављења и снове.

6. Пословице, чудновате начине говора, упоређивања, састављања ријечи. —

Највише је до тога да се ствари вјерно и истинито ухвате без пољешавања и додавања, из уста приповједача, по могућности његовијем властитијем говором и ријечима, на најтачнији начин и уз све околности, и што би се могло васпроизвести у живијем мјеснијем нарјечјима, било би двоструко вриједно; с друге стране и мањкави одломци нијесу на одмет.

Јер могу имати своју важност несударања, понављања и побрајања једне исте предаје у појединостима, и не треба се никако пустити да нас заведе вараво мишљење да је то или оно већ скупљено и пописано, на одбити какву причу; као и нешто што се ново чини, а није него обновиљено, има тому своју неповриједиму основу. Поближе познанство са вриједности овога пучкога пјесништва научиће нас да мало по мало паметније судимо о тобожњем несланом, неотесаном, и чак безукусном облику његову. Уопће можемо још ово навести, да и ако готово ниједан кут земље не би имао бити без оваке грађе, ипак су њом обдарени и усрећени мањи градови више од великијех, па од градова боље села, а између ових она највише она мирна, мање доступна селишта која су у шуми и на планини. Такођер пјесма приања јаче уз неке посленике, као пастире, рибаре, горштаци, и њих треба онајприје заштити, као и уопће стару чељад, жене и дјецу, која су пјесму свјежо и крпко запамтили.

У тврдом увјерењу, да ћете ви, много поштовани господине, бити потакнути коришћу и хитношћу нашега задатка, који се не може дуље одгађати без велике штете при свагдањој то већој пропасти и пшчезу пучкијех обичаја, и да ћете нашем подухећу пружити руку помоћницу; а у положају сте да околину . . . . . по нашој намјери претражите, за то сте изабрани за члана овога друштва. Оно жели тихо и марљиво сабирати и свој рад промицати, али не да јавно у дневнијем листовима о себи и о својој похвалној намери чује говорит, јер оно мисли да посао може срећно и корјенито бит осван једино на љубави и добру у скромности, без икаква таштог изнашања. Припоменимо и то да ниједан удионик није држан до некога рока послати свој принос, него нека свак чини кад, гдје и како може; кому не преостаје времена код куће, наћи ће може бит на путу тому прилике.

На концу молимо вас, због уреднога чувања приноса, да сваку ствар на посебан лист напишете, а одозго мјесто, околину и вријеме гдје је сабрано, и уз ваше име, кад треба, и приповједачево да забиљежите.

У име и по налогу друштва

Grimm.

Н. С. Позивљемо вас нарочито, да не пропустите њушити по архивима и манастирима вашег краја има ли старијех њемачкијех књига и рукописа, и нас о томе преко потписника обавијестити.

Збире и приносе изволите шаљати на име Библиотекара Грима у Касел у Хесену, или пригодно сироведите господину von Eckstein-у у књижарици Schamburg et Comp. улица Wollzeil у Бечу. Он ће имати доброту пошиљку надале сировести.

С вани: Из Беча Господину Вуку Стефановићу у Карловце преко Петроварадина.

Особита знаменитост претходној окружници долази не само од њезина садржаја, од времена кад се појавила, од њене ријеткости, него и од великог имена њена саставиоца, Јакова Грима. Он је основао прво друштво за сабирање народонисних предмета у Њемачкој управ 1815.¹⁾ год. те је у име Друштва разашљао ово упуство на све стране, па и изван Њемачке, знацима и љубитељима таквих ствари.

Јакоб Грим, својим је знаменитим дјелима прокрчио, у својој отаџбини, нове стазе на пољу изучавања народног језика, бивовања, знања, душевних творевина у прошлости и садашњости, те је тиме изванредно проширио кругозор науке. Управ самостални и ориџинални правац његова рада, као и рад сам, није могао да остане без утјецаја, или да не подстакне и књижевнике других народа, посредно или непосредно, на слична истраживања и предузећа.

За нас је знаменитост Јакоба Грима тим виша што је он, како је познато, био у тијесним, непосредним свезама са нашим Вуком. Оба су брата Грима због Вукових радова и српских

¹⁾ Grimm's Kleinere Schriften свез. VII стр. 595. Учени уредник Zeitschrift-a des Vereins für Volkskunde г. Dr. Bolte припоњује ми да је Јак. Grimm још око 1811. г. био нацртао обширан план за сакупљање њемачких нар. приповиједака.

нар. умотворина учили наш језик тако, да су већ 1818 год. могли превести на њемачки и издати 19 нар. српских пјесама¹⁾.

Особите је пак важности горње послато Вуку упуство тим, што је то било управо около онога времена кад је он започео свој благословљени рад за нашу књижевност. Поврх свега тога, ова окружница, издата назад пуних 87 година, постала је права библиографска ријеткост. Придодај к томе да на њој самој, осим пуждних рукописних допуна, има и један такође руком писани приметак, а из истог извора и једно засебно рукописно упуство које се тиче особите струке (види ниже број 2), све пак попраћено занимљивим Коритаревим писмом (види број 3).

Чинило се дакле да не ће с горега бити да се овдје уврсти прилично подробен опис више васпроизведене исправе, онако како је у оријиналу.

Папир на коме је штампана преставља обични арак са четири странице, које имају по 25 центиметара висине на 19 ширине. Папир није посве гладак а није ни сасвим био; води му је знак C. & I. HONIG.

Штампа и рукопис заузимају тек прве двије странице арка, последње двије немају него само по који редак руком писац, — све је остало празно.

А сада по појединим страницама:

Стр. I.

a) На врх врха, и то прије датума, долази натпис-намјена нацртана рукописно: »An Hrn Vuk Stefanovič in Sirmien!« Крпштено име и патронимик Вуков латиницом је, осим последњег слова у ријечи Stefanovič које је ћириљско; све је остало обичним њемачким писмом.

b) Одмах затим долази надневак: „Cassel den 2ten April 1815“²⁾ такођер њемачким рукописом; само је ријеч „den“ и цифра „181“ наштампана.

¹⁾ У својој аутобиографији Ј. Грим помиње изријеком своје бављење словенским језицима: „У Бечу проведох од октобра 1814 до јуна 1815 г.; то вријеме није било изгубљено ни за моје приватне радове; ту се спознах и с неколицином учених људи. Од особите је користи за моје научне студије било што онда почех познавати и словенске језике“ (Ersch und Gruber, Allg. Encyclopädie, sub Grimm J. стр. 182).

²⁾ Ово датирање из Cassel-а 2 априла 1815 на први поглед збуњује, јер се зна да је Ј. Грим од октобра 1814 до јуна 1815 смјовоа у Бечу, одакле

c) Усклик (Geehrter Herr), почетак списа „Es hat sich eine Gesellschaft . . .“ као и продужење му до краја, штампано је обичним готско-њемачким словима. Не бројећи усклик, на овој страни, која свршава ријечима „im Einzelnen wichtig“, има у све 35 штампаних редака.

Стр. II.

d) Овдје је штампан остатак писма до краја који заузима 28 редака.

e) Повише потписа на засебном ретку штампане су ријечи: „Im Namen und Auftrag der Gesellschaft“.

f) Одма затим слиједи потписе руком: „Grimm“¹⁾.

g) Послије потписа долази додаток у три штампана ретка: „N. S. Wir laden . . . до . . . zu setzen“.

h) Нај послије долази други рукописни додаток од 6 редака, обичним њемачким писмом, али на овој страници немају него прва два ретка која свршавају ријечима „Grimm zu“ а продужују се на

Стр. III.

i) гдје остала четири ретка почињу ријечју „Cassel“. Све је остало празно.

Стр. IV.

j) Употребљена је, као данашња навлака или куверт, за адресу, која је сасвим латиницом писана овако:

V(on) Wien

Herrn Vuk Stefanovich

in

Carlovitz.

per Peterwardein.

је окружница Вуку и отпремљена била. Учени г. Gaidoz, проф. у Паризу, коме бијаш показао окружницу, тумачи тај привидни анахронизам тим, да, како је Касел сједиште друштва, отуда су морала и њена саопштавања бити датирана. То је донета тако.

Ми знамо да су се окружнице, онако као бланке без рукописних допуна, шиљале повјереницима друштвеним у различне крајеве, који, попунивши што је требало, отпремали су их члановима или знанцима своје околице. (Klein. Schriften B.d VII. p. 595. у примједби). Ипак тешко да је то било правило које се свагда опслуживало, јер знамо да бечки повјереник Конитар није правио него само адресе. А и питање да ли је надсвак „Cassel den 2-ten April 1815“ био донета писан у Каселу показало се тек пошто се утврди чија је рука писала у окружници допуне и додатке.

¹⁾ Остављајући за сада неријешеним питање: чија је рука потписе напратала, — треба узети да се овдје под презименом Grimm разумије оснивач Друштва Јакоб Грим. Он се јавља саставиоцем окружнице већ тим што је она уврштена у Зборник омањих списа браће Гримма, управ у ону половину гдје су и остали Јакобови саставци (VII. 593).

Овдје је због удобности сав садржај окружнице, и штампани и рукописни, издан латиницом, ипак треба да изријеком примјетим да је у изворнику, напротив, осим већ означених изузетака, све, и штампано и писано, готско-њемачким словима. Додајем да у овоме саставку није још био уведен познати Гримов начин, почињати именице малим словом.

Да би четврта страна могла бити употребљена за адресу, окружница је била сагнута на четверо у форму писма, а ово запечаћено црвеним воском; печат је посве гладак без икакве урезбе; восак је још на своме мјесту. У писмо бијаху уложена два засебна списка која се приошћују ниже под 2 и 3.

Овај доста подробен опис ориџинала наше исправе неби био готово ни од какве користи, кад се не би бар покушало да се одреди чија је рука писала нештмпане допуне и дометке његове.

На несрећу, у отсјеку рукописа оvdјешње, т. ј. Паришке, народне Библиотеке, — најбогатијег завода ове врсте у цијелој свијету, не само штампаним дјелима него и рукописима, — нема ни једнога автографа браће Грима. У старој „Isographie“ нема им такође трага, а у новијој (*Lettres autographes . . . décrites par E. Charavay, Paris 1855*) на једноме мјесту нађох само прости потпис Јакобов, а на другоме 3-4 ријечи, али из доцнијег доба (1844), и писане латиницом. Од млађег му брата Вилхелма срета се у истој књизи нар редака, али такође из доцнијег доба и тако ситним словима да је тешко што разабрати, тим мање што ни штампарски рад није за похвалу. И у главне двије паришке продаваонице рукописа и аутографа нађох једно једино, и то кратко писмо Вилхелма Грима! Ех, промислих тада, бар ће у придворној бечкој Библиотеци бити изобила таквих материјала. И опет се преварих! Учени ми пријатељ г. проф. К. Јиречек у Бечу, — коме сам веома благодаран што је најљубазније узео на се труд да их поиште и упореди; — нашао је само један доцнији автограф Вилхелма Грима, а од Јакоба ниједан, који би писан био њемачким писмом. Копитаревих списка, наравно, има, он бо је много година служио у тој библиотеци, али од њега имам и сам три комада доста опширна.

Радећи дакле при такој оскудици автографа разумије се да закључци, обојнице нас, нијесу могли бити ни коначни ни пот-

пуни; нека их ко сретнији, т. ј. богатији исправама и временом, поправи и допуни!

Рукописене су допуне и домети наше исправе овдје и на више означени са *a. b. f. h-i. j.*

a. Овај нај први запис припада свакако руци Копитаревој. Осим потеза који су једнаци с онима других његовијех списа, Копитар је имао навiku у еписке ријечи писане латинцом уврштавати ћирилска слова, особито за оне звукове, које ћирилица означаје једним словом. У запису *a* тако је слово *fi*, којим свршава патронимик Stefanoviћ. Ова се навика потврђује примјерима у ниже уврштеноме писму Копитареву под *З.* гдје се срећају мјеновито писана имена Munićki, Живkovicz, Grušić.

b. Ово је писала друга непозната рука, али по свој прилици она иста која и придатак под *h. i.*

f. Обично су и Јакоб и брат му Вилхелм Грим, потписујући се, постављали пред презиме и почетно слово или прва два-три слова свога крштеног имена. У нашој исправи, напротив, потпис се састоји тек из презимена „Grimm“. При оскудници једновремених автографа и краткоћи презимена, одредба је тешка. Ипак против Јакоба војује факт: да је он обично окомито потписивао док је потпис окружице више положит, а и то, што је овдје потпис простим њемачким словима, док се зна да је он радије потписивао латинцом.

Ако се мора узети да је потпис једнога од два брата Грима, као да би претежнији били разлози за Вилхелма. Од чисто графичних знакова типични су свакако у потпису оба „*m*“. То је слово тако нацртано да преставаља управ свој изврнути лик, т. ј. то слово има форму ћирилскога „ш“ (ша). Таки исти облик „ш“ има двојно *m* и у потпису горепомеутог Вилхелма у писму од 12 јула 1815 г. које је недавно ушло у моју збирку, а имају га и други његови доцнији потписи. У осталом, оваки се „*m*“ срећају каткад и у Јакобовим потписима, али су ови, регби, мање одлучни.

h. i. Овај придатак по свој прилици није цртала рука Јакоба Грима, а још мање Копитарева. За Вилхелма Грима би говорило то, што је *w* и *v*, ово посљедње с првим доста високим штапом, посве слични овим словима у другим његовим писмима. Осим

тога, у овоме се придатку, њемачким словима писану, опажа по каткад уврштавање латинских слова. То се уметање латинских слова срета и у Вилхелмову писму 12 јула 1815, а то ћемо исто видјети и ниже у Примједбама на спис под 2.

Ј. то јест адреса за пошту. Њу је бездвојбено писао Копитар. Не само да су у адреси њека значајна латинска слова Копитарева, него, у своме власторучном писму Вуку (штампаном ниже под 3) сам каже како му шаље Гримову окружницу. А већ видјесмо на више да је у саму окружницу сагнуту попут писма био уложио речено своје писмо.

Искључивим погледом на штампану окружницу, већ је на више наговијештено да је она данас постала ријеткост. И донста, и ако је била штампана и разаслана стотинама а можда и хиљадама примјерака, дан данас су јој позната само три егземплара¹⁾, којима се ево придружује овај мој као четврти. Ја сам имао прилике сличити мој примјерак са оним што издаде Густ. Хиндрихе у Гримовим Омањим Списима. Садржај је овога превзданог егземплара истоветан са мојим. Ипак у превздању запазих ове разлике: *a.* Мој је егземпляр штампан готиком, док је онај у *Kleinere Schriften* (VII. 593-595) преокренут на латиницу, као што је и овај у »Србу«; — *b.* У 4.ом ретку тога егземплара има пред ријечи *Vorfahren*, ријеч „*ehrliche*“, док је она у наведеној књизи испуштена; — *c.* Ријечи су *sey, seyn* у моме егземплару (ретци 9. 33. 36) још по староме начину са *y*, док је ово слово у реченој књизи већ замијењено са данашњим *i* (*sei, sein*).

2.

Од Грима. без датума (ипак између
2 априла и 12 маја 1815)

Показ најобичнијег градива народних приповиједака.

Angabe der gewöhnlichsten Märchenstoffe.

1. *Vielerlei Sagen vom Fuchs und Wolf*²⁾: *Der Fuchs betrügt den Wolf — macht ihn zum Mönch — lockt ihn*

¹⁾ Grimm's *Kleinere Schriften* VII. стр. 503-595 у примједби.

²⁾ Која је год ријеч куривом штампана она је у изворном рукопису подвучена.

in den Brunneneimer; der Fuchs wird wiederum selbst belistet — er stellt sich scheinodt, die Frau Füchsin freit von neuem — er färbt sich schwarz etc.

2. Von *Fuchs* und *Hase*.

3. Von *Frosch* und *Maus*, die vielfache abweichende Batrachomyomachie.

4. Von der *Vögelhochzeit*.

5. Von der *schlafenden Königstochter*. Sie schläft von einem Dornwall, oder einem Feuer gehütet.

6. Von spinnenden Jungfrauen einsam im Wald auf einem Baume sitzend mit ihrem Rällein.

7. Von dem sogenannten Aschputtel, der Jungfrau die verachtet im Haus die grobe Küchenarbeit verrichtet; ital. Cenerentola¹⁾ (sic). Man hat dies Märchen polnisch wo sie die russige heisst (Коп.....).²⁾

8. Die Stiefmutter schlachtet das Stiefkind, sein Schwesterchen liest die Knochen zusammen, fädelt³⁾ (sic) sie auf, und wirft über einen Baum, aus dem ein Vogel auffliegt.

9. Vielerlei von klugen *Däumling* (pollux), der nur daumgross aber lustig und listig.

10. Von Zwergen, Riesen, unsichtbar machenden Kappen (Tarnkappen, Nebelhüten).

11. Von mancherlei *Wünschd'ngen*, Wünschelruthe, Wünschmantel, Wünschbeutel, ring etc.

12. Von den 12 erlaubten und der 13ten verbotenen Thür, die aber das neugierige Mädchen doch öffnet.

13. Von Hexen und Katzen.

14. Vom bösen Mann, der seine Weiber nach der Hochzeit schlachtet (Blaubart).

15. Von der schönen, guten und der schwarzen, bösen Tochter.

16. Von hilfreichen Thieren, die den Menschen eine erzeugte Wohlthat hernach reichlich gedenken.

17. Von Wassernännern und Weibern (Nixen).

¹⁾ Najprije je bilo *Cinderella*, па је избрисано и замјeњено са *Cenerentola*, погрешно са два и.

²⁾ Овако у рукопису; значи по свој прилици „Копитар“.

³⁾ мјесто fädelt(?)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- 18. Von der Jungfrau, die sich in die Spindel sticht.
- 19. Von der Erlösung des Geliebten und Wanderungen durch die weite Welt, über den Glasberg und dgl.
- 20. Von Tod und Teufel, die durch den Schmied derb angeführt werden.
- 21. Von den drei ausgesandten Königssöhnen, die dem blinden Vater Augenheilwasser suchen.
- 22. Vom Räuberbräutigam.
- 23. Von Gevatter Tod.
- 24. Von dem Menschenfresser (Polyphem), seiner Blendung etc. K. T. A.

Ево тријевода:

Показ најобичнијег градива приповиједака:

- 1. Разноврне басне о лисици и вуку. Лисица vara вука — чини га калуђером — мата га у вједро. Лисац је опет сам надхитрен — претвара се да је мртав; жена му, лисица, опет се вјера — масти се у црно, и т. д.
- 2. О лисици и зецу.
- 3. О лисици и мишу, разноврсна батрахомиомахија.
- 4. О птичјој свадби.
- 5. О заспалој краљевој кћери. Она спава под заштитом једног трновог плота или (пламтећег) огња.
- 6. О дјевојкама које преду у самоћи на дрвету сједећи са својијем витлом.
- 7. О тако званој пенељузи, дјевојци, која у кући презрена најгрубље после чини; талиј. Cenerentola (sic). Има ова бајка пољачки гдје се зове чађавица.
- 8. Маћеха убија пасторче, мала му сестра сабира кости и ниже их на конач, на их баца преко једног дрвета, из кога полети тица.
- 9. Многоврне ствари о мудром »Паочићу« (Däumling), који је велик само као палац, али веселаост и хитар.
- 10. О патуљцима, о горостаима, о капама које чине невидљивим (Tarnkarpen, Nebelhüten).
- 11. О њекојим бајалачкијем стварима, бајалачком пруту, бајалачком огртачу, бајалачком тобоцу, претену, и т. д.

12. О дванаестеро дозвољенијех врата и о тринаестим забрањеним вратима. Али их радознала дјевојчица ипак отвара.
13. О вјештицама и мачкама.
14. О злом човјеку, који убија своје жене последије пра (Blaubart).
15. О лијепој доброј кћери и о црној злој.
16. О животињама које помажу и обилно одвраћају људима учињено им добротинство.
17. О воднијем људима и женама (нишфе).
18. О дјевојци која се вретеном убола.
19. О откупу драгога и лутању по широком свијету, о Стакленој Гори и томе слична.
20. О смрти и ђаволима, који су од ковача грдио наведени.
21. О краљева три сина изаслана, да траже слијену оцу љековиту воду за очи.
22. О разбојнику младожењи.
23. О смрти као куму.
24. О људождеру (Полифему), о његову ослијењену и т. д.

К. Т. А.

Рукопис који садржи »Списак основа.....« није друго до комадић папира 20½ центиметара висине на 16 ширине. Већ је казано да је он био уложен у запечаћену попут писма окружницу под 1. На почетној су страници пуна два ступца; на обртној нема него један така ступац, и то непотпуи.

Садржај је раздијељен у 24 раставка или алиније. На крају имају, осим пошљедњег скраћеног »et cetera«, још и почетна слова од *καὶ τὰ λοιπὰ*. Потписа нема никаква.

Да овај »Списак« долази с исте стране с које и »окружница« јасно је већ из тога што је у ову уложен био, иначе би о томе Конитар у своме писму био изријеком што казао. Дакле, ја сам увјерен да се ријечи Конитарева писма »о количини и о добротни« (*mehreres und besseres*) односе управ на овај списак, који је он, рећи, сматрао као саставни дио саме окружнице. Поврх свега тога ми имамо и изречну изјаву Ј. Грима у предговору њемачког пријевода Вукових српских приповиједака, гдје на два мјеста каже: како је он у

своје вријеме Вука нарочито соколио на сабирање приповиједака¹⁾.

Што се тиче распознавања руке „Angabe“, јављају се опет горе изложене тешкоће, а међу њима главна: недостатак материјала за упоређивање. И ако су нека слова (као V и W) па и бројеви веома слични онима у оба писма Вилхелма Грима која имамо при руци, ми ћемо се ипак задовољити изјавом мишљења: да је по свој прилици и „Angabe“ писала иста рука која и онај придатак горње окружнице, означени са h. i. И доиста физиономија се словá, и по типу и величини, подудара са онима, само што су на овоме листићу збијенија, можда због тијесног простора ступаца; — осим тога, и овдје и онамо писац радо умеће у готско-њемачка слова по које латинско.

Озбиљну стручњаку који би желио довести до краја истраживање графичног питања, моји ће ориџинали и фотографски снимци с њих бити свагда на расположењу.

3.

Од Копитара.

Беч 12^{ог} маја 1815.

Таленти Вукови. — Slowanka. — Граматике. — Језикоиспитач Фатер. — Гримова пошиљка и позив. — Поздрави знацима. — Соколи га на сабирање. — Да се јесени поврати у Беч. — Могућност да остану обојица свагда заједно. Издавање списá. — Цјесма Г*** и Фрушић.

Wien 12ⁿ May 1815.

Lieber Freund!

Eine Menge anderer Geschäfte haben mich verhindert Ihnen gleich zu antworten, wie ich 's sonst wohl gethan hätte, sowohl aus Achtung für Ihre Talente, als auch weil ich gerne mit Ihnen spreche und auf Ihre Briefe sehr begierig bin.

¹⁾ Тај је Гримов предговор уврштен и у Grimm's kleinere Schriften VIII. На стр. 386 он вели: Keine kleine Freude machte mir das Werk meines berühmten Freundes (т. ј. Вук), zu welchem ich selbst ihm schon vor dreissig Jahren den ersten Antrieb gegeben hatte, mit einer Vorrede zu begleiten.“ На стр. 387 ibid. Грим понавља ту своју изјаву.

Die Rec(ension) ist noch immer nicht gedruckt. Ich bin zu stolz um deren Druck zu sollicitiren. Sie wird schon kommen.

Die Slovanka kann Ihnen Hr. Frumh erst in 4 Wochen schicken.

Die 30 Gram(matiken) habe ich noch immer nicht. Herr Vater hat mir aus Königsberg geschrieben; er schickt mir russische Sachen, ich ihm südslavische.

Dieser Herr Vater ist der grösste Sprachforscher (und Theolog) in Europa, und hat schon die 2te Auflage seiner russischen Grammatik 1814 herausgegeben. Ich bin froh über seine Correspondenz für uns alle.

Hier übermache ich Ihnen eine Einladung von Grimm. Volkssachen interessiren die Gesellschaft, von allen Nationen. Sie werden daraus ersehen, was das deutsche Volk noch erhalten haben kann. Ihr habt *mehreres* und *besseres*, zum Theil auch *anderes*. Ich hätte auch für Herrn Mumicki, Hochwürden, eine Einladung beigelegt; unterliess es aber um nicht das Porto zu vermehren. Es ist ohnehin, nur um einen Begriff davon zu haben. Sie können es ihm zeigen.

An Herrn Живковicz und Frau meine Empfehlung. So auch an meine übrigen Gönner und Freunde in Karlowitz. Ich weiss nichts vom Verlassen Wiens, als höchstens um noch eine Reise nach Italien zu machen, wenn Friede wird. Aber mein Aufenthaltsort ist Wien, und bleibts.

Benützen Sie aber die Zeit, da Sie noch unten sind, zur *Sammlung*, und kommen im August herauf. Gewiss findet sich dann mehr als ein Ausweg, um Sie immer an meiner Seite zu haben. Da werden wir ein Werk nach dem andern herausgeben.

Die Poesie von G**** habe ich geger Vorweisung seines Briefes, (worin er sie begehrt) wohl Herrn Frumh übergeben. Er hat in Ofen einen Mäcenas dazu gefunden.

Leben Sie wohl, und bleiben Sie ferner Freund

Ihres Kopitar.

Ево пријевода:

Драги пријатељу!

Спла другијех посала запријечило ме је да вам одма одговорим, како бих ја иначе био учинио, и из поштовања за ваше таленте и јер се радо с вама разговарам, те сам у велике жељан вашијех посланица.

Рецензија није још никако штампана. Ја сам одвећ поносит нег да би напирао да се то побрже сврши. То ће већ и онако доћи.

Слованку може вам г. Фрушић тек за четири недјеље послати.

Оно тридесет граматика немам још. Г. Vater писао ми је из Круљевца (Königsberga); он ми шаље руске ствари, а ја њему јужнословенске.

Овај г. Vater нај већи је истраживалац језика (и богослов) у Европи, и већ је друго издање своје руске граматике, 1814^е г., објелоданио. Ја се радујем овоме дописивању за нас све.

Овдје вам прилажем позив од Грима. Ствари пучке занимају Друштво *свију народа*. Из тога ћете увидјети што је немачки народ могао још сачувати. Ви имате *више* и *боље*, дијелом и *дружчије*. Ја бих био приложио и за пресвијетлога г. Мушицкога један позив, али то пропустих да не повећам поштарину. То је само за то да би се имао о томе појам. Ви му га можете показати.

Мој наклон г. Живковићу и госпођи. Тако исто мојим осталијем покровитељима и пријатељима у Карловцима. Ја не знам ништа о одласку из Беча него највише да пропутујем још једном по Италији кад буде мир. Али моје је мјесто борављења Беч, и остаје.

Употребите вријеме, док сте доле, у сабирању, и дођите августа горе. *За цијело* наћи ће се тад више него један начин, да вас узимам вазда уз бок. Овдје ћемо једно дјело за другим штампавати.

Пјесме Г*** предао сам г.ну Фрушићу, кад ми је показао писмо (у коме их он захтијева). Он је за то нашао мецената у Пешти.

Да сте здраво и останите на даље пријатељ

Вашега Кошитара.

Доста су значајне, у овоме писму, оне двије ријечи оцјене народних умотворâ њемачких упоредо са српскимa.

Ко год буде изучавао одношаје измеђ Грима и Вука у пословима ове руке, требаће да то врши по на по се за сваку струку производâ народне усне књижевности, а особито за рад око сабирања народних пјесама. У овоме послу, човјеку као што је Вук био, није требало нарочито пукање ни унутство; због љепоте и богатства њихова пјесме су се саме собом наметале записивању. И донета Вук се најприје и хвата њих те његов књижевни првјенац би управ: Мала простонародна славеносербска песмарица, од које прва свеска изађе већ 1814. године.

У опће што се сабирања нар. пјесама тиче, нек се, особито у Дубровнику, не заборави; да је најстарију познату збирку таких пјесама¹⁾ основао Дубровчанин Ђуро Матен још при крају XVII. или почетком XVIII. вијека (а други је Дубровчанин, Бетондић, продужио). То је дакле било доста раније него је Макферсон Осијаном, а Фортис Асанагиницом пробудио у јевропском умственом свијету живљу жељу непосреднијег познавања простонародних пјесничких творевина.

(*nastaviće se*)

¹⁾ Поједине су народне пјесме ушле у умјетну књижевност нашу још XVI.ог вијека (у Хекторовића, у Бараковића), али је овдје ријеч већ о *збиркама* таких пјесама. Види Богшића, Нар. пјесме из старијих, нај више приморских записâ, предговор стр. 129 и 132.

Epigram.

Lambro i sviña.

Lambro regbi da prlavost prija,
A kamo li da mu obraz kaļa.
A i sviñi grezne s kuļom šija
Što se više po brļogu vaļa.

Događaj sa popom Cijunom

zabilježio: Simo Matavuj.

Na Veliki Petak, oko dva časa po podne, krenu se pravoslavni pop Cijun iz svoje kuće u crkvu, na obred Hristova pogreba. Taj se obred svuda po balkanskijem zemljama vrši sa velikom pompom, ali nigdje tako sjajno, kao u Baglaju, prijestonici države Balkan-Baglanije, u kojoj se ovo događa i u kojoj su se duh i predaña stare Vizantije i kroz tursko vrijeme ponajbole održali. Toga dana poslije podne, sunce bješe dobro pripeklo, te pop Cijun, stavši na prag, razape svoj šatorić za sunce. Bijaše to još mlad čovjek, ali ni po čemu nenalik na Baglanca, nego, baš naprotiv, po svemu nalik na kakva Jahudiju. Bio je omalen, suh, crvene brade, kukasta nosa, očiju velikijeh, vodnikastijeh, sa čudnijem izrazom, koji je činio, da pop uvijek izgleda kao da je onoga trenutka ustao iza duboka spavaña, ili da se vječito neće čudi! Drugom rukom zadigavši mantije i pogнув se malo, pop Cijun uputi se po užasnoj kaldrmi Kismet-ulice. U taj mah popadija otvori prizemni prozor i svojom širinom ispuni ga. Bješe i ona omalena, ali neobično široka, crna, vatrenijeh očiju, kao što su mahom Baglanke. Ona mu doviknu:

— A što, Cijunče, ideš sredinom, kad krajem ima sijenke!? Ne zaboravi naj prije svratiti kod Trifona! Jesi li zapamtio? Graha, kafe i šećera! Ne zaboravi donijeti stručak cvijeća sa božjega groba! I dodi ranije, jer već znaš da moraš ustati u ponoći. Idi zbogom i čuvaj se!

Ova posljedña napomena nije nikad izostajala, ali kako se žena još prisjeti, da je veliki ubetni dan, obazrije se i plunu iza sebe, preko lijevog ramena, da tijekom sačuva popa od zle kobi.

U tjeskobnoj, krivudastoj, prljavoj Kismet-ulici redaju se drvene, truhle stračare, sa malijem prozorima, u kojima su većinom gvozdene rešetke. Ovdje-ondje, iza okna, sjede žene, ili se igraju djeca, sve neke čudne glave, zvijske oči, svakojaka odijela. Pop je znao da djeca za ním plaze jezike, da se kroza rešetke promalaju pesnice, sa paoćem proturenijem između ka-

žiputa i srednjeg prsta, — što se po Balkaniji zove „praviti šipak“ — i čim se otklaña učinak zlijeh očiju; znao je da se za ñim sipļu grdñe i prokletva u tudim jezicima, ali je on na to od vno oguglao. Jer, treba znati, da u pravoslavnom Baglaju, prijestonici Balkan-Baglanije, ima još sedam vjerà i toliko jezika; da u toj Kismet-ulici, koja od turskijeh vremena ne izmjenjeni ni oblik, ni ime, (kao i u cijelom potočkom kvartu, u kome se ona nalazi), nastava većinom inorodna i inovjerna sirotiña, — Arnauti muhamedovci, Makedonci pavlićani, svakojaka kuplaćina iz ostalih balkanskijeh država kao i iz Česarije i Madarije! Ljudi su vodonoše, argati, nosci, poslužitelji i ko zna šta još, i zaraduju svagdañi hleb u trgovačkijem i činovničkijem krajevima grada, a večerom se prikupljaju u svoja gnijezda. Cigani i Jahudije imaju obaška svoje „mahale“.

Kako je pravoslavni pop *Amfilohije Cijun* dospio da se nastani u tome kraju, to će se u ñekoliko doznati u toku ove priče, ali to je sporedno; glavno je, da se odmah zna, da je pop Cijun čovjek siromašak, koji je imao mučnu mladost, da je nevoļa na ñemu, i tjelesno i duševno, ostavila neizgladiv trag, da je nedouk, tuñav, plašiv, zloguk! A ipak je pop Cijun pomoćnik u mitropolitskoj sabornoj crkvi, čijih desetak svećenika imaju najmañe po sedam-osam tisuća franaka godišnjeg dohotka! Stvar je prosta, i ako se čini zagonetna. On je pomoćnik-izmećar, a kao da je stvoren za to, jer je ponizan, pokoran, a uz to izdržljiv i odličan pjevač; on kasa svakoga jutro zorom iz potočkoga kraja u Sion, tri četvrti časa dobra hoda, na jutreñu, kad visokopreosvećenstvo i tri visoke prečasnosti slatko spavaju; on, uopće, vrši mañe službe, kad u crkvi nema svijeta; on zamjeñuje gospodu u težim a slabo nagrađenijem dužnostima; on im erta i ispuñava razne formule, prepisuje isprave, itd. Takav se pop-izmećar od vajakada nalazio ne samo pri katedrali, nego i pri ostalijem parohijskijem crkvama. Tako služi pop Cijun već je devet godinà, a nadañe mu je, da će, do pet-šest, dokučiti kakvu omañu Baglajsku parohiju, o čemu vječno saña i večerom uvijek razgovara sa svojom debelom pošom.

Na roglu Kismet-ulice bješe bakalnica. Bakalin Trifon, stasit, snažan čovjek, Baglanac čiste krvi, baš zatvoraše izlog.

Bješe odjeven jevropski, ali je na glavi imao tešku, šilastu šubaru. Ugledavši popa, bakalin se dohvati jednoga dijela svoga tijela, što se javno ni u Balkaniji ne čini, a što prostiji ljudi uvijek rade i u prijestonici, kad im pop ide u susret. Cijun i sâm to radi kad se mora sukobiti sa hoćom, ili ravinom. Pop i bakalin nasmijaše se i pozdraviše se.

Pop dodade:

— Uf! vrućine, brate hrišćanine! Ja šta će biti u erkvi!

— Jest suviše rano ove godine počela! — prihvati trgovac, zatvorajući drugo krilo od izloga.

— Dobro je što nijesi zatvorio! nastavi pop. — Pošali mi kući oku graha, oku šećera i po oke kafe!

— Da ti pošajem? — pripita Trifon. — A po kome? Ja sam šegrta pustio, a tvoja djeca uvijek nose što vam treba!

— E — ne! Što ćemo sad? I moja su sva djeca otišla u crkvu, i ako služba počinje tek u tri! Sad da se vraćam, zadoćniću, bojim se.

Trifon, zavrti glavom, ali da Cijun bješe bistrijeg oka, poznao bi susjedu na licu zadovoljstvo. I odgovori:

— E, pa kad nije druge, odnijeću ja, i ako mi se hita, da otidem kući, da se preobučem za crkvu!

Cijun se zahvali i nastavi svoj put kroz još dvije, — tri ulice, malo lepše od Kismetske, pa stupi u varoški kvart, gdje se u svemu ogleda sukob Istoka sa Zapadom, prošlosti sa novijem duhom i životom! Pored palatâ i vilâ, još se drže krovinare i kućerci, sa ispupćenijem trijemovima; drže se ograde sa tarabama i prošćem; nogostupi su na mjestima poploćani, na mjestima nabijeni opekam, ali se često gazi prašina ili blato do članaka; kaldrma je nešto boļa nego u potoćkom kvartu, — što naviješćuje da će je s vremenom zamijeniti kockasta, glatka! Tuda prolaze ljudi u uskijem halinama, sa visokijem klobucima, mnogi sa staklenijem prozorcima na očima, sa štapićima u ruci; žene u nemaćkijem suknama, sa dugaćkijem skutima, sa nakaradnijem šeširima na glavi, — prave dodole; prolaze oficiri, neki u francuskoj, neki u ruskoj vojnoj nošni; prolazi milet u kaftanima, gegama, benevrecima, dolamama, sa fesovima, šubarama, šešijama, — svakojaka oblićja različitijeh sojeva! Ali da tu u varoškom kvartu u velike

prevladuje pravoslavlje, to se vidjelo po tome, što sve prodavnice i radionice bjehu zatvorene, što narod mahom bješe u stajaćem ruhu! Pop Cijun usput ugleda nekoliko svojijeh drugova, koji takode hitahu ka svojijem crkvama. Crkava u Balkan-Baglaju ima desetak, a popovâ oko stotina!

Carsku Ulicu bješe zagušila gospoština vojna i gradanska, — tu prostranu ulicu, ravnijeh nogostupâ i visokijeh zgrada. Po sredini zvrjahu nebrojena kola. I ako devet desetina prolaznikâ bjehu Baglanci, neobavješten namjernik mogao bi promisliti, da je tu tek jedna desetina Baglanaca, a sve ostalo da su Francuzi; toliko je vladao francuski jezik! Cijun, u čijoj se glavi malo misli mijeñalo, nego su uvijek iste kružile, odmah pomisli na protodakona Sinesija, koji je znao francuski; vazda kad bi čuo „parlirañe“, vazda bi se ñega sjetio i pozavidio mu na budućoj karijeri! Jer u Balkan-Baglaju, a tako isto i po ostalijem prijestonicama balkanskijem, znañe nad znañima, savršenstvo je francuski jezik.

Kad Cijun stiže pred vladalački dvor, koji se nalazi u sredini, vidje Balkan-Meglajskoga poslanika, koji idâše prema ñemu. Bješe to visok, okošt čovjek, crn kao davo, uvijek u ernini, sa silnijem prsteñem i dragijem kameñem na prstima i na košuli. Cijun ga poznavâše samo iz videñâ, ali mu se sveder duboko klañâše, kao što se klañâše svima pravoslavnijem članovima diplomatskoga kora. I baš Cijun načini prepodobno lice i spremi desnu ruku, da je položi na grudi, kad poslanik stade pred ñega, dotače dvama prstima šešir i zapita ga:

— Čini mi se, oče, da ste vi sveštenik saborne crkve?

Poslanik govoraše dosta dobro baglanski, koji je jezik, u ostalom, srodan sa ñegovijem, materñijem meglajskijem.

Siromah Cijun zablenu se. „Vsja vnutreñaja jego“ usko-lebaše se. Vodñikaste oči zatrepetaše, koliko od straha, toliko od sjaja davolskijeh očiju i dragoga kameña. Srećom ñegovom, poslanik skrete glavu, da pozdravi ñeke dame, te pop imade kad da se malo pribere i da se sjeti titulacije. I on zamuea:

— Na službi, vaša eske... egze... jekseg... — jadniku ne dade se nikako izgovoriti „ekscelencija“, kako je više puta slušao u mitropoliji!

— Nu, nastavi Meglajac, jeste li vi slobodni sutra u jedanaest časova, sutra na Veliku Subotu?

— Jesam, vaša eske, egze, lencija!

— Nu, onda ponosite sveto pričesće na željezničku stanicu! Tamo ćete pričestiti jednoga gospodina, koji će biti na prolasku. Razumije se, pričestićete ga u vagonu. Voz dolazi tačno u jedanaest, i ostaje dvadeset i dva minuta. Vi treba da stignete ranije, da dočekate voz na keju. Jedan gospodin izaći će iz voza i uvešće vas. Jeste li sve razumjeli?

— Jesam! — reče nesvijesno Cijun, koga probi znoj.

— Dakle, učinićete sve kao što rekoh?

— Hoću! — potvrdi pop, opet nesvijesno.

— Razumije se, bićete nagrađeni za svoj trud! A ako biste kakvijem nepredviđenijem slučajem bili spriječeni, budite dobri, pošaljite nekog drugog sveštenika. A sad, molim, vaše ime?

Poslanik izvadi iz špaga biležnicu i pisačku.

— Dakle, vaše ime? — ponovi on.

— Amfilokije Cijun, jerej, — jedva izreče pop.

— Tako! Zbogom, oče! — završi Meglajac dotičući prstima šešir. I otide.

Cijun ostade kao ukovan. Trebaše mu dosta vremena, da se slobodno nadiše i da se koliko koliko osvijesti! Naj poslije uputi se dalje, jedva vukući noge, sa velikom zbrkom u glavi i u sreću. Uvjeren je bio, da ga je zadesilo nešto neslućeno, gotovo nevjerovatno, ali je li ga zadesilo zlo ili dobro, to je pitanje. Više je nagiňao da vjeruje, e će mu biti na zlo, i sjeti se nekog sna popadijina, koji slućaše na zlo!... Da je meglajski poslanik s ńim stojao i razgovarao nasred ulice, to je prva, glavna istina, a da je taj čudni događaj viđen, zapažen i da će se javiti ńegovom visokopreosvećenstvu i onomu drugom „gospodinu“, to je takode nesumnivo!... reče pop u sebi. Pa, idući pognut, nastavi da se sâm sa sobom razgovara: „Pa onda? Prićesće! Željeznica! Gospodin ńekakav, koji putuje na Zapad! Ime moje u biležnici poslanikovo!... Šta je sve to!? Šta sve to znači!? Je li to iko ikada čuo, da se ńeko pričesćuje u vagonu!? A da nije samrtnik? Ali, nije! Poslanik bi to kazao, ali reče čisto, jasno: Prićestićeš gospodina jednoga, koji putuje na Zapad! I bićeš nagrađen! Dakle to je ńeki bijesni bojar,

koji poručuje pričešće, kao kakav običan napitak! A da nije neki član meglajskoj vladarskog doma? A... a... a da nije kakav samrtnik, upravo zdrav čovjek, koji i ne zna, i ne sluti, da mora putovati na drugi svijet!? Ko ti ga zna, Balkanija je ovo, sve je Balkanija: Balkan-Meglaj, Balkan-Baglanije, Balkan-Talarija!!... Što ne zapitah poslanika barem nešto, bar to: je li putnik bolestan? Što ja nemu ne odgovorih, kao što je trebalo, kao što mi dužnost bješe: Gospodine poslaniče, egccelen-cijo, ja ću najprije pitati svoga starijega! Ej, Cijune, Cijune, glupane!...

— Što je tebi, Cijune? — Ču se zvonak glas, koji ga trže iz zanosa.

Bješe već pred crkvom, a to ga zapita protodakon Sine-sije, onaj što zna francuski.

Pop reče u sebi:

— Ovaj me je doista vidio sa Meglajcem!

A odgovori glasno:

— Brate, imam neke brige i glavobole!

— Mora da su krupne, kad ti sâm sa sobom razgovaraš i rukama klimataš, a i ne vidiš da te svijet gleda! — veli protodakon vrteći glavom. Oba udoše u crkvu i prodoše kroza živu ulicu naroda, koji je ranije došao da zauzme mjesto, a koga policija držaše u redu.

Malo poslije dode mitropolit sa velikom pratnjom, sa desetak arhimandritâ, protopopâ, protosingelâ, singelâ, arhidakonâ i ostalih.

Tek što se sveštenici obukoše, začu se pred hramom velika tutnava i zveket sabal; živa ulica, od glavnijeh vrata do amvona, gdje bješe namješten Hristov grob, pomjeri se, raširi se.

Ude dvor, — vladar i vladarka, nasljednik i nasljednica prijestola, najmladi princ Pijuk, dvorski velikodostojnici, pet pravoslavnijeh diplomatâ, denerali, svi ministri, senatori itd. Vladari udoše u svoje stolove, svi ostali zbiše se s desne strane.

Započe obred, razvi se pravoslavno „velikolepije“, naslijeđeno od Vizantije, održano kroz vjekove ropstva, izraženo u zlatokanijem halinama, u pjeniju, kadeñu, metanisañu, u od-

blijesku silne svjetlosti sa skupocjenijeh ikona, polijejeja, metalnijeh utvari i sjajnijeh uniforama! Otac Cijun, čije se Jahuđijsko obličje većma ističaše u odeždi, izgledaše vrlo žalosno. Ńegov se posao u dugačkom obredu svodio na to, da lagano korača u dugačkoj vrsti, da se kad i kad pokloni, ili okrene lijevo, desno, ali i u tome se bunio. Među mladim drugovima često se čuše pitaña, uzvici: „Šta li je Cijunčetu!? Pogledaj ga, samo!? Šta mu se desilo!?“ — Jedan, nekako, spomenu i bakalina!

Poslije službe, vladalac i žena mu prvi metanisaše pred Hristovijem grobom, cjelivaše ga i uzeše po stručak cvijeća. Za nima to učiniše svi redom, po starješinstvu. Kad dode red na Balkan-Meglajskog poslanika, Cijun se odvoji od gomile sveštenstva i uputi se k Ńemu, ali se na polovini puta osvijesti i vrati. I mitropolit opazi to, ali, kao obično, pripisa Cijunovoj gluposti...

Bješe suton kad sveštenstvo isprati crkvenog poglavara u mitropoliju. On se u trijemu pokloni i otpusti ih, ali se Cijun prikrade za Ńim i na gornjem hodniku javi se.

— Šta je novo, Cijune? — zapita mitropolit.

— Naše Visokopr, pr, pr....

— No, no, pr, pr, pr! — vidim da si uzrujan!... Idi tamo u malu kancelariju i sačekaj me!

Poslije nekoliko trenutaka, starac ušavši u malu kancelariju, zapita oštro: „Šta je?“ pa poduhvati svoju dugačku si-jedu bradu i Ńom pokri lice, sve do očiju. Tako je on uvijek saslušavao izvještaje podložnikâ.

Cijun ispriča vjerno, potanko, sve što je imao, pa završi:

— Sad, kako me Vaše Visokopreosveštenstvo savjetuje!

Mitropolitovo lice ostade nekoliko minuta pod zavjesom, pa je spusti i reče oprho:

— Šta imam da te savjetujem! Kad si poslaniku obećao, znači, to je svršeno.

— Ali, molim vaše...

Starješina ga nestrplivo prekide:

— Nemaš me zašto moliti. Idi! Ja sam umoran i gladan. Cijun izade pokuñen. Ulicom poče opet govoriti u sebi:

— Vidim da sam jednom nogom već kročio na truhlu dasku! Možeš li, Cijune, natrag? Pokušaj! Drži se, ne daj se! Hajd', u ime božje ka gospodinu! On je i nad ovijem! Kako on, moj dobri gospodin, reče, tako će biti!

I naj bržim koracima uputi se u prefekturu, ka prefektu, ka „svome gospodinu“, koji je nekada bio advokat, kod koga je Cijun, kao siromašan bogoslov bio sluga, — jer u balkanskijem državama nije nikakva rijetkost da daci srednjih i naj višijih škola poslužuju, da se prehrane. Nekadašni advokat i oženio je Cijuna, — našao mu od nekud onu debelu Sofiju. Druge godine, poslije toga, postao je prefekat.

— Od kuda ti, Cijunče, u ovo doba!? Šta je nova? — zapita suhi, visoki činovnik.

Cijun ponovi sve što bješe ispričao mitropolitu.

Prefekat se malo zamisli. Najzad reče:

— Dobro. Dodi sutra što možeš ranije.

— A jesam li dobro učinio što sam vam javio? — pit Cijun.

— Paaa, svakako jesi! A reci ti meni, bješe li Meglajac izišao iz dvora kada te srete?

— Ne znam, gospodine!

— A je li ušao u dvor, pošto se sa tobom rastao?

— Ne znam, gospodine!

— Budalo! — viknu prefekat.... — To je najvažnije! Budalo jedna, gdje ti je pamet!

— A vi znate mene! — prihvati ponizno pop... — Budala jesam! Što jest, jest!

Gospodin nadu obraze i završi:

— Sad šta mu možeš! Idi i dodi rano.

— Hoću, gospodine. U ponoći moram da idem na službu, — znate, — noćas je „Plač Matere Božije“! To će trajati do šest sahatâ. Čim svrši, odmah ću doći.

— Odmah! odmah! zamrmlja prefekat... Samo da uz mater božiju ne zaplačeš i ti. Idi sad!

Nesrećni Cijun, već kroz mrak, odjuri kući. U sebi huktaše: „Jao, kukav ti sam! Šta ono reče, da ću i ja plakati uz mater božiju! Jao! čim on ne reče: „pozdravi Sofu i djecu!“ zlo je, zlo je bez lijeka!...“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ne treba čitaocima pričati kakvu su noć, — upravo polovinu noći — proveli Cijun i Sofija! Glavno je da njen san pogadaše! Sañala bješe, kako je Cijun išao preko nekakvih drvenijeh, uzanijeh, truhlijeh mostića, kojijeh se mnoštvo nanižalo preko neke rijeke. A rijeka mutna i valovita! Ide, veli, jadni Cijun i svakoga trećega koraka propada mu čas lijeva, čas desna noga kroza daske. Naj poslije strovali se Cijun u vodu!

Sutradan, oko sedam časova, prefekat primi popa. Primi ga hladno, službeno; čak mu govoraše „vi“! Samo mu reče:

— Otidite sa pričesćem na stanicu i učinite kako vam je rekao meglajski poslanik! Nikako drukčije!

I odmah ga otpusti.

Oko deset časova, Cijun, jedva se držeći na nogama, svrati u crkvu, uze „čestice“ i vino, sve uvi u petrehi! i odveze se na stanicu. Jedan žandar odvede ga na određeno mjesto na peronu, gdje je, grešnik, ceptao čitav čas.

Naj poslije stiže voz. Neki sredovječan, stasit gospodin, izade iz vagona, brzo se uputi u popa, stade pred njim skinuv šesir i reče čisto baglanski:

— Izvolite za mnom, gospodine!

Cijun klekajući otide. U jednoj pregratki obora tada sjedaše neki mladić, blijed, suh, gospodskoga lika, u crno odjeven. Cijun očita molitvu i pričesti mladića, ne upitav ni za ime kao što je red.

U taj mah pode prefekat i oštro pogleda čudni prizor.

Pred večer svi prijestonički listovi donesoše taj događaj; bilo je svakojakijeh nagadaña, ali u svima izvještajima bješe puno ime popa koji je obred izvršio. *Baglajski Glasnik*, list u vezi sa dvorom, imadaše ovaj stav: „Pitañe je je li dotični sveštenik imao za to dozvolu i blagoslov svoga neposrednog stariješine, njegova Visokopreosveštenstva?“ Svakako događaj zazvao je u najvišijem krugovima čudeñe, da ne rećemo, negodovala“ . . .

Cijuna uhvati groznica kada to pročita. Sva tri dana praznika odleža, a četvrtoga, na svijetlu srijedu, kad, po pozivu, otide u mitropoliju, protodakon Sinesije predade mu sindeliju,

da je postavljen za paroha sela Nelepe, na granici, u naj siromašnijem, naj nezdravijem kraju Balkan-Baglanije. Još mu protodakon šapnu:

— Čisti odmah, koliko sutra! Ko zna, šta bi ti se još moglo desiti, ludi Cijune!

Мудре изреке.

1. Ми не зовемо лијепо него оно што нам је угодно и чијем се наша душа и наша ћутила узносе. Voltaire.

2. Природа не зна за друго него за ове двије сврхе, уздржавање појединијех створова и распољивање врста. Doumic.

3. Жури се споро, јер се доста брзо чини што год се чини доста добро. Suetonius.

4. Потштенеци и оскудници треба да имаду прво мјесто у скрби јавнијех власти. C. Perier.

5. Задовољење једне потребе радост је. Schopenhauer.

6. Нек свак буде блажен на свој начин. Фридрик Велики.

8. Деспотизам, мјеште да владањем уређи поданике, чини их несретне да их може владат. Rousseau.

8. Насељавајте на исти начин земљу, растезите свуда иста права, донесите свуда обиље и живот; тако ће држава постати у исто вријеме нај јача и по могућности биће нај боље владана. Спомените се да се градски бедеми не подижу него на развалинама сеоскијех кућа. Сваки пут кад ја видим да се гради полача у главноме граду, чини ми се видјет да је цијела земља спала на саме колибе. Rousseau.

9. Нај сиромашнији човјек може пркосит свијем моћима круне у својој колиби. Нек је она трошна, нек јој се љуља кров, нек вјетар кроза њу дува, нек зјаје прама олуји, нек киша у њу капа одасвуд; инак енглески краљ не може у њу уљести, он, унаточ својој моћи, не смије се усудит да прође праг убоге куће. Lord Chatham.

10. О моја отаџбино! Посљедње ријечи истога.

Pravednikova molitva*).

Legend a

Iz Knîgâ Starostavnije¹⁾

od

Stevana Sremca¹⁾

I.

Vjenčavši kraljevskim vijencem brata svoga Stefana u svetoj i docnije nazvanoj sedmovratoj *Žiči*, krenu se Sveti Sava prostranom srpskom državom da pouči narod: da ga utvrdi u vjeri u Boga i u ljubavi prema bratu i bližnem svom.

A potreba bješe velika, jer tragovi i spomeni od teških dana i od strašne međusobne vojne, koju zavrže sin Nemačin a sluga tudinov, Vukan, traja u jošte jednako. I potrebita bješe narodu Svetiteleva nazočnost i blaga negova riječ. Riječ ta padaše i oživljavaše kao blagi letni dažd što pada i oživljava; i narod ga primaše onako želno kao žedna zemlja što prima i upija blagoslovljene kišne kaplice.

Slušашe ga narod Srpski i pamćaše riječi negove, urezivaše ih na skrižalama srca svoga, i predavaše ih pās pās do današnjega dana. I danas još, nakon sedam vijekova, ostade u narodu spomen; mnoge priče o putovañu negovom i o blagom nauku koji Sv. Sava sijaše po narodu. I sjeme to donese plodove koji hračahu narod naš u teškim danima iskušena koja u potoaña vremena nastupiše.

Jedna takva pripovijetka — koju stolecima čuvaše, nezapisanu ali zapamćenu, narod u pameti svojoj — ovdje je zapisana i iznesena.

*

Obišao Sveti Sava zagorske episkopije srpske, pa se spustio bješe u Primorje, da se pomoli Bogu u episkopiji Zahumskoj i episkopiji Zetskoj. Da se pokloni *Svetoj Bogorodici* u Stonu, i *Svatom Arhandelu Mihajilu* na Prevlaci u Boci Kotorskoj.

*) Po narodnom predañu napisano.

¹⁾ Indijsku legendu Nedjib-beya nastavićemo u idućijem brojevima (Ured.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Dočeka ga Stonski episkop o što stolovaše u Manastiru Svete Bogorodice Stonske. I ugosti ga obilno, kako carski vaļa i treba. A Sveti Sava ga bogato nagradi za doček; obilno ga isplati i odvrati mu za dar uzdarjem: bogatim naukom riječi od svete vjere.

— Lijepo zboriš, sveti arhipastiru naš, — reče mu Stonski episkop, — i riječ ti kaple sa usana slatka i mirisna kao med čelin, kao med lipovac iz ulanika Nemašina u Dabšoru. Ali je još mnogo kukoļa među čistom šenicom, mnogo inovjernika među pravom vjerom. Tama neznabožja još pokriva zemļu Zahumsku, i gore i primorje ņeno. Mrak je pritisnuo sve, i teško se razbija. Naša je svjetlost slaba da ozari u mraku rodene i živeće u mraku, i glas naš slab da prodre u zagluhnule uši ņihove. Za to podi, Presveti; podi i razgoni gustu tminu pod kojom još steņu i čame mnogi od plemena i jezika našega. Pronesi svjetlost kroz tamu; otvori im oči, da vide krst prave vjere, i uši, da čuju riječi prave vjere. Kreni svete stope svoje po zemļi mraka, studeni i stramputića mnogobožačkijeh!

Poslušaj ga Svetitel i krenu se primorjem samotreći. Sa ņim podoše dva naj milija učenika ņegova, inoci *Arsenije* i *Domentijan*.

Putovaše tako poučavajuć narod; upućene blagosilaše, neupućene upućivaše, a pokolebane utvrđivaše.

Narod ga raširenijeh ruku dočekivaše a s blagoslovom ispraćaše; i bosile nicaše ispod stopa putem, kud Svetitel zemļom prolazaše.

II.

I na putu po Primorju kad dodoše do jednog mjesta, čuše iz daleka neke uzvike. Pogledaše na tu stranu i vidješe čovjeka jednoga gdje preskače jedan rov, i kad god bi ga preskoćio uzviknuo bi.

Pristupiše mu bliže i Svetitel i pratņa mu, i gledahu ga i slušahu. A starac jednako skakaše preko rova vas obliven znojem. Jednako skakaše preko rova i vikaše: „*Ovo Bogu!*“ i vraćaše se skokom natrag i vikaše opet: „*Ovo meni!*“ I jednako tako, koliko bi god putā preskoćio rov viknuo bi: „*Ovo Bogu!*“ *Ovo meni!*“!

Nasmija se Svetitel (a od smijeha njegova se ruže rasevjetaše) kad vidje ovo i ču, pa će zapitati starca:

— Šta to činiš, starče?

— Eto, molim se Bogu....

— Pa kako se to moliš?!

— Eto tako, kao što vidiš....

— Pa otkad se moliš?

— Odavno! — reče starac i obrisa znoj sa čela, pa zastade malo.

— A kad ćeš svršiti tu tvoju molitvu? — zapita ga Svetitel smiješeći se blago.

— Kad se umoran srušim u rov, onda je molitva završena... — odgovori starac.

— A je si li Hrišćanin? — zapita ga Sv. Sava.

— Jesam kao i djed što mi je bio! — odgovori starac.

— Pa što se onda ne moliš drukčije? — zapita ga Svetitel.

— Bog vidi, pa i ovo razumije! — reče starac.

— Što se ne moliš riječima, molitvama?

— Ne umijem, — odgovori starac. — Koliko umijem, toliko dajem.

— A što ne naučiš? — zapita ga Arsenije inok a učenik Savin.

— Mladost mi prode bez nauke. Pustiše me kao mlado drvo u pustoj planini da nakrivo rastem, pa ko će me sad stara ispraviti?!... Mlado se drvo savija, neznani čovječe, — reče starac — a staro se slama, ali se ne savija!...

— Što se riječima ne moliš? — reče inok Domentijan. — Molitve nauči, i u molitvama se, kao Hrišćanin, ispovijedi i izbroj grijehе svoje.

— Ja ih nemam, — reče starac. — Mrava nisam nagazio, ni prah s krila leptiru otresao nijesam. Ni drvo zeleno nikad posjekao nijesam, jer znam da ga to boli, pa je grijeh činiti to. Kad je drvo bono, pušta sok, to su suze njegove. Riba kad je koļu ne pušta glasa; Bog joj nije dao glasa ni kad život gubi! Riba čuti kad se koļe, pa i drvo čuti kad se loži i siječe. Ja ga ne lomim i ne siječem, žao mi ga je, jer i ono ima dušu!... Bog mu dušu dao...

— A znaš li, starče, gdje je Bog? — zapita ga Domentijan.

— Znam, — reče starac, — tamo gore. Nisam ga vidio, ali mu sluge vidam i znam.

— A koje su mu sluge? — zapita ga Arsenije.

— Pa eto ono jarko sunce. Sunce mu je sluga. Njemu se molim jutrom na uranku i večerom na zaranku...

Natutiše se učenici Arsenije i Domentijan i skočiše na starca da ga pokaraju radi tihaj riječi, ali ih Sveti Sava zauzvati i reče:

— Dobra je vjera ovoga čovjeka. Ne dirajte ga! Nema riječi, ali djela njegova i vjera njegova, — to je vjera pravoga Hrišćanina.

To reče Svetitelj, pa se okrete starcu koji se odmaraše od silna umora od molitve a krupne kaple znoja padahu s njega i natapahu zemlju.

— Je si li voljan, starče, da te naučim lakšoj molitvi?

— Jesam, neznani putniče! — odgovori radosno starac.

Tada ga Sv. Sava počeo učiti Molitvi Gospodnoj. Očita mu nekoliko puta „Oče naš“ a starac za njim riječ po riječ izgovaraše.

Dugo se mučaaše Sveti Sava da nauči starca. Priskočiše mu u pomoć i učenici Arsenije i Domentijan, ali starac nauči samo početak a sredinu i kraj ne mogaše nikako da zapamti, dokle na posjetku i početak ne zaboravi.

Tada reče starac Sv. Savi:

— O, sveta dušo! Star sam; mozak mi se, eto vidiš, uzblutio u tikvini. Ne mogu ti više pamtiti. Znaš li kakvu kraću molitvu, da je naučim? Nauči me kraću, najkraću mi kaži, da bi se njom pomolio i grijesi mi oprošteni bili, i ja umro kao pravi Hrišćanin!...

— Naučiću te! — reče mu Svetitelj.

— A ti ko si, neznani dobar čovječe? — zapita ga starac. — Kaži mi ime tvoje, da znam bar ime onoga koji me primače Bogu i nebesima!

— Ovo je Sava, arhiepiskop sve srpske zemlje i zemlje pomorske! — reče Domentijan.

— Sin Nemañin! — kliknu starac i obradova se jako.

Tada ga Svetitelj nauči da kaže: „Va ime oca i sina i svetoga duha, amin!“

Mučio se Svetitelj, pa opet i govorio i učio a starac za nim. Kad se Svetitelj umori, poče Arsenije, a kad se i ovaj umori, prihvati Domentijan. I on se umori učeći, a starac ne nauči riječi tjih.

— Znaš li, Nemañiću Savo, što još kraće? Eto vidiš, star sam, pa ni tjih ciglo nekoliko riječi ne mogu da naučim i zapamtim, a mañe ih je, mrim, nego prstiju na rukama mojijem!... — reče starac bono.

Nasmiješi se Sv. Sava i stade ga učiti kako da se prekrsti. Pomogoše mu i učenici i sva trojica naučiše napokon jadnoga starca.

Blagoslovi Sv. Sava starca i oprostiše se s nim i krenuše. Starac im blagodari i isprati ih do mora, do demije, krsteći se jednako i šapućući da ne zaboravi.

Sjede Svetitelj u demiju i naveze se na siñe debelo more put Zetskijeh stranâ hramu Sv. Arandela Mihajila na Prevlaci u Boci, a starac stajaše na obali i gledaše ih kad se krenuše, krsteći se jednako....

III.

A Sveti Sava sjedaše u demiji koja plovlaše morem, i gledaše kako se gubi malo po malo obala. I polako mu se sklapahu oči, dokle ga umor ne savlada i on ne zaspa tihijem snom, a demija plovlaše mirnom pučinom.

U jedared se trže Svetitelj, jer ču viku s mora i još veću viku ču s demije od uplašenijeh mnrara i putnika na ñoj. Nešto se vaľalo morem od obale i primicalo sve bliže demiji i vikalo. Prenu se iza sna, protre oči i vidje čudo nevideno, nevjerovatno očima! Vidje i Sv. Sava, vidješe i svi na demiji, kako čovječja neka prilika hita demiji; korača preko mora kao preko ravna pola, maše rukama put demije i viče, a vjetar donosi glase: „Stani! Čuj me, Nemañiću Savo!“

Na zapovijed Savinu sviše mornari jedrila, uvukoše vesla i zaustaviše demiju. Začudeni staše i čekahu ga. A on trčaše pouzdano po talasima, i kada stiže demiji, poznaše učenici onoga starca što ga malo prije učahu molitvama.

— Šta je? — zapita ga začudeno Svetitelj. — Koga tražiš?

- Tebe, Nemańiću Sveti! — reče starac.
- Kako dođe amo, čudni čovječe?! — zapita ga Sava u čudu.
- Nogama, morem! Kao drijeva što plove, tako i ja, eto, ne potonuh, jer *tebi* svetitelju hitam! — reče starac.
- A što éu ti ja? — zapita ga Sava Nemańić.
- Nevoļa me goni! Zgriješih jako!... Zaboravih, grešnik, nauku tvoju!
- Pa kako se ne utopi? — čudaše se Sv. Sava.
- *Tebi* sam išao, za to me je, grešnika, voda i nosila i nije me progutala!... Zaboravih kojom rukom treba da se krstim, lijevom ili desnom! I to zaboravih, a toli riječi one da ne zaboravim! Zaboravih, Sveti, i nauku, i molitvu, i kršteńe ...
- O pravedniče božji! — reče Svetitelj i diže začudene oči nebu. Zar ja da *tebe* učim!?
- Nauči me! Nauči me, Svetitelju, da grešan ne umrem!.. Kaži mi molitvu još jednom! — reče starac i pade koljenima na talase.
- O rajaska dušo! Adamsko koleno! — kliknu Sv. Sava. — Veliki grešnici neka čate i velike i duge molitve, a ti, pravedniče, moli se Bogu kao i dosle što si! Tvoje su molitve ugodnije Bogu nego naše. Moli se Bogu za sebe, za mene i za sva četiri vasselenska patrijarha!... Moli se kao i do sad. Zbog *takijeh* pušta Bog blagoslovlenu kišicu; zbog *takijeh* i nas grešne grije ono jarko sunce Božje!...

1902.

Kraj.

Narodna izreka.

Jedan Bog a svačiji.

Moja mala putovanja

Neizdane uspomene —

VI. Praznični dan

Diu de Maurassant.

Bio sam krenuo da uteknem od praznika, praznika groznog i punog buke, praznika s žabicama i zastavama, koji vam cijepa uho i kopa oči.

Biti sâm, sasvijem sâm, nekoliko dana, to je nešto naj bolje što ja znam. Ne slušati nikoga kako ponavlja gluposti za koje odavno znamo, ne vidjeti nikakva poznata lica čije misli predosjećamo, po samom izrazu očiju, čije pogadamo riječi, čiji očekujemo šaljivi duh, refleksije i načela, to je za dušu neka vrsta svježeg i umiritefnog kupaña, jedno kupañe u tišini, izdvojnosti i odmoru.

Što da rečem kuda sam išao? Ma kuda, svejedno! Išao sam pješice duž obale jedne rijeke, i u daljini opazih tri zvonare jedne stare crkve više ñeke varošice, gdje ću uskoro prispjeti. Na obali, kosom, do vode, rasla je mlada i blistava trava, proletna trava, i voda je proticala, živa i bistra, u tom zelenom koritu, voda vesela, koja se činilo da juri kô po livadi kakva radosna životiña.

S vremena na vrijeme, po kakav tanak i dugačak štap, nagnut nad rijekom, naznačavao je kakvog ribara s udicom, sakrivenog u kakvom ćbunu.

Ko bjehu ti ljudi koje žela da upecaju krajem svoje strune kakvu životiñu veliku kao parče slame držaše, po čitave dane, od zore do sutona, na suncu ili na kiši, čućeći u podnožju kakve vrbe, išćupana srca, uznemirene duše, prikucanog pogleda za jedan zapašač?

Ti ljudi? Među ñima ima umjetnikâ, velikijeh umjetnika, radenika, čaršlija, pisaca, slikara, koje jedna ista strast, zapovjedna, neodoliva, čvršće privezuje za potočne i riječne obale, no što ljubav vezuje čovjeka za ženske stope.

Oni zaboravljaju sve, sve na svijetu: svoju kuću, svoju porodicu, svoju djecu, svoje poslove, svoje brige, samo da mogu

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

gledati u ovaj mali plovak koji se mrda u rascijepu vode. Nikada nije usplamtjelo oko zaljubljenoga čovjeka tražilo skrivenu tajnu u oku svoje dragane sa više očajne muke i uporstva od ribarova oka koje traži da pogodi kakva je riba u dubini vode nagrizla mamac.

Pa sad pjevajte o strasti, pjesnici! Evo je! O tajno ljudskih srdaca, neispitana tajno sklonosti, tajno neobjašnjive ljubavi, tajno posijanijeh težnja u stvorenje nerazumlivom prirodom, koje će vam ikada u srce prodrijeti?

Je li moguće da razboriti ljudi dolaze, kroz cio svoj život, da provode svoje dane, od jutra do mraka, želeći, od sveg sreća svom silom, kakvu sasvim malu ribicu koju možda neće nikada uloviti!

Pa sad pjevajte o strasti, pjesnici!
Na jednoj uzdignutoj terasi iznad rijeke, sañala je jedna nalakćena žena. Za čim je težio njen san! Za nemogućnošću, za neostvarljivošću, ili za kakvom najobičnijom srećom, već ispunenom.

Šta je čarobnije od žene koja saña? Sva je svjetska poezija tu, u nepoznavanju njene misli. Gledao sam je. Ona me nije vidjela. Da li je bila srećna ili tužna? Mišlašle li o prošlosti ili o budućnosti? Više njene glave laste su pravile nagle obrte i velike brze krive erte.

Je li bila srećna ili tužna? To nijesam mogao pogoditi.

*

Opazio sam varoš i erkvene zvonare koje su brucale. U brzo sam ugledao zastave. Trebalo je dakle da naidem ponova na praznovañe. Što mu je, tu mu je! Bar nijesam nikoga poznavao u toj varoši.

Proćio sam u gostionici. Rano, u zoru, probudi me topovska pućava. Pod izgovorom da slave slobodu, remetili su ljudima san, ma kakvijeh načela ovi bili. Dječurlija je odgovarala zvaničnoj artiljeriji paleći po ulicama žabice. Morao sam se dići.

Izišao sam. U varoši je već bilo vesele. Gradani su izlazili na vrata i vesela izgleda gledali zastave. Smijalo se je: riječju, ljudi su se bili podizali praznika radi!

Narod je praznovao! Zašto? Je li znao to? Ne. Javili su mu da će praznovati... i taj je narod praznovao. Bio je zadovoljan, bio je radostan. Do u večerje ostao je veseo, po zapovijesti vlasti, a sutra biće svršeno.

O gluposti! Gluposti! Gluposti ljudska sa neizbrojnim izgledima, sa neizbrojnim promjenama, sa neizbrojnim prividnostima! Veselilo je se, po cijeloj Francuskoj, uz prah i zastave! Zašto je ovo narodno veselje? Radi slavljenja narodnog imućstva sutra dan po novom zajmu? Radi slavljenja posvećenja slobode onoga istog dana kad se je ukazala, strašnija no carska ili kraljevska tiranija, tiranija republikanska?...

Lutao sam po ulicama dok javno veselje ne postane neizdržljivo. Orfeoni su rikali, zapaljive smijese prštale, gomila se muvala, derala. I sav taj smijeh izražavao je isto glupo zadovoljstvo.

Ja sam se nalazio, slučajno, ispred crkve čija sam dva toranja iz daleka vidio, uoči toga dana. Ušao sam u nju. Bila je prazna, visoka, studena, mrtva. U dnu mračne pjevnice svijetlilo je, kao kakva zlatna tačka, Božje kandilo. I ja sjedoh u ovo ledeno odmaralište.

S poja, čulo se je praskaње raketlâ i graja naroda, ali tako daleko da mi se činiaše kao da dolaze s kakve druge zemlje. I ja otpočeh da razgledam jedan ogroman obojadisan prozor koji je sipao u zaspali hram gustu lubičastu svjetlost. I on je prikazivao jedan narod, narod iz jednog drugog stoeća, kako je nekada proslavljao praznik, praznik kakvog sveca, nasigurno. Mali od srće ljudi, čudnovato odjeveni, peňahu se noseći litija duž velikog starinskog prozora. Nosili su crkvene zastave, jedan čivot, krstove, voštaniće, i njihova otvorena usta nagoveštavala su pjesme. Nekoliko njih igrahu, dignutijeh ruku i nogu. Dakle u svima svetijem postajama, vječita gomila vrši ista djela. Prede, slavili su Boga; danas, slave Republiku! Eto ljudskog vjerovaņa.

Mislio sam na hiljadu stvari, na one mračne stvari sa dna misli, koje se peňu na površinu, jednoga dana, a čovjek ne zna zašto. I govorio sam sebi da crkve imaju nešto dobro u dane, kad se u njima ne pjeva

*

Ude neko brzijem i lakijem korakom. Obrnuh glavu. Bila je to jedna žena! Išla je brzo, zastrvena, oborene glave, do ograda

de oko pjevnice i onda, pade na koljena, kao što pada raćena životiña. Mislila je da je sama, sasvijem sama, ne videći me iza jednog stuba. Uze lice u ruke i ćuh kako plaće.

Oh! plakala je vrele suze velikijeh bolova! Kako li je morala patiti, bijednica, da onako plaće! Bješe li to izgubljena ljubav!

Do mene su dopirali zvuci vesele svirke, odjekujući u jednoj susjednoj ulici, oslabljeni kroz crkvene zidove; ali mi se sva huka veselog naroda ćinila samo kao kakav neznatan ćum kraj malog jecaña koje je promašilo kroz tanke prste ove žene?

Najednom rekoh sebi:

— To je ona što sam je vidio kako saña, juće, na svojoj terasi.

Više nijesam sumñao, to je bila ona! Šta li se je dogodilo, u ovoj dući, od juće? Koliko li je patila; kakav li je talas bola poplavio?

Juće, ćekala je. Koga? Kakvo pismo? Kakvo pismo koje joj je reklo „zbogom!“ — ili pak, da nije vidjela u očima kakvog ćovjeka, nagnutog nad bolesnićkom postelom, da svaka nada mora išćeznuti! Kako je plakala! Ah! svi veseli usklici i sva smijaña koja ću do svoje smrti ćuti ne će izbrisati nikad, iz mojih ušiju, ñene uzdahe ljudskoga bola.

I ja sam mislio, gotov da i sam zajecam, toliko je moćna prilepćivost suzã:

— Ako ikada ljudi zatvore crkve, gdje će onda ići žene da plaću?

S francuskog preveo

Rajhenhal, 8 juna 1902.

St. K. Pavlović.

Usklik Dubrovaćki.

Sveta vjero, na koga si pala!

B i l e š k a.

Velečasni Gospodine Uredniče!

Evo me napokon da Vam se odužim za vašu dobrotu šilaña mi vašeg Srda. U ovo doba kada po ñekijem znacima ñeka visoka gospoda regbi da cijene, kao da je dozdrelo vrijeme za združenje Dalmacije, cijenim korisno Vam priopćiti iz moje neštampane popularne povjesti grada Spleta ovaj odlomak, da ga iznesete u vaše žalibože malo čitane a toli krasne i umjetne novine, kao neku pobudu k razmišlañu i odlučeuñu naroda i kao ñeku naknadu za opće glasovañe naroda koga ne će ni pitati o tome veoma zlamenitom po nas pitañu; dakle ili Marko ili Gospa, ili Crn ili Bio ili Austrijanac ili Ungarez ili Slovinac ili Šćavun kao dosle pa i osle. Da mu ne dođe nagla i iznenadna, veće promišlena ta odluka i promjena!

Uz to Vam dodajem tumačeñe još dviju pučkijeh rećenicâ, koje su na prvi pogled čudnovate.

Potpunijem štovañem

Vaš najodaniji

Prof. Miroslav Alaćević.

1.

Ili Marko ili Gospa?

Hoćete li znati izvor ove narodne poslovice i istodobne dječje igre vrlo poznate po svoj Dalmaciji? — Ja sam se izmućio puno i puno godinâ, pa sam je napokon našao u kñigam starostavnijem i rado vam je priopćujem, toliko više da su sadašnje prilike vrlo nalične onijem, pod pečatom kojijeh obe su postale! — Iza junačke smrti zadñega hrvatskoga kralja Petra Svaćića u boju na Petrovom Polu kod Gvozda, sva se Dalmacija predala kralju Kolomanu pod ugovore, koje on svećano potpisa i nad ñima izreće zakletvu i izdade listine; a Splećani da mu boje ugode, pošto im je zatijem umro nadbiskup Krešeneij izaberu sebi za nadbiskupa Manašu ungarca, ljubimea Kolomanova, i Kolomanu ustupe ñeku kulu uz gradske zidine, da smjesti u ñu ungarsku stražu a na čelu joj vojvodu. Ali vojvoda ungarski odlući iza smrti Kolomanove da zauzme grad

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Splet i da ga sasvijem pokori, a Splećane lišene oružja da preda na milost i nemilost samovolji ungarske straže. Za to on uze g. 1115. da se potajno dogovara sa nadbiskupom Manašom, vrućijem pristašom sve to veće ungarske vlasti, koji je težio tijeom činom, da se umili kod Stjepana II, sina i nasljednika Kolomanova i da kazni Splećane zbog one mržnje, koju su vazda gojili zbog ungarske prevlasti. Dogovoriše se dakle obadva, kako će upotrijebiti priliku nastajne svetkovine, kada vas puk bude ostaviti grad, da pode na posvetu neke crkvice izvan grada na brdu Mrjanu. Ungarska straža imala je tada izaći iz svoje kule i preko zidinâ uleći u grad, ter ga zauzeti. Ali im se namjera izjalovila, jer su učinili račun bez krēmara, biva bez gradskoga načelnika Andrijana, koji doznade na vrijeme za tu vjerolomnu osnovu, te oprezno saopći Splećanima zlu namjeru svoga laži-pastira. Splećani odluče tada da će i oni varku odvratiti varkom, te se učine izvanka svemu nevješti kakono golubovi, a bijahu budni i lukavi kakono zmije. Na urečeni dan dakle izadoše izvan grada samo starci, žene i djeca, a ljudi samo djelomice, da bole pokriju stvar, dok ostali ostadoše, te se oružani posakriše po gradu; a kada se ungarski vojnici razmetnuše po gradu, oni ih nadvladaše i smaknuše mnoštvo ungarskih vojnika. Izdajica Manaše, vjerolomni pastir, ovca u vučjoj koži, morade sramotno pobjeći iz Spleta, niti se je ikada više u nj povratio. Ova prerevnost ungarskih oblasti imala je tu posledicu, što je ungarska straža protjerana iz grada, i vlada je ungarska postala još omraženijom, dok težnja za vrhovnom zaštitom mletačke republike postane živahnijom no ikada prije i bi uzrokom da se mletački dužde Ordelaif stao spremati na rat sa Stjepanom, te dva puta dode sa znatnom vojnom silom u Dalmaciju da je otme kralu Stjepanu, a Splećani mu se dragovoljno predadu g. 1116, i uz potvrdu svojijeh cjelokupnijeh starinskih pravica svi mu se punoletni građani zakleše da će mu vjerni ostati.

Pri toj prigodi bi ih upitali: Ili Marko ili Gospa? To jest hoćeš li biti podanik mletački ili ungarski, jer na novcima mletačkim bijaše lik lava Sv. Marka zaštitnika mletačkoga a na ungarskijem lik Gospe, zaštitnice ungarske kraljevine. Tako iza ovoga otpada Dalmacije od Ungarske nastala je ta poslovice i

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ta obljubljena dječja igra novcima. Pošto pak ni Mlečani ne bijahu puno boli od Ungaraca u vršeću svojijeh zakletava i dužnosti, ti otpadi i promjene vlade slijedile su često u Dalmaciji sve do g. 1420, kada je konačno došla pod mletačku vlast iza prodaje Šismana mađar-kiralya za 100.000 i davale su često prilike da se ta poslovice sve to više utvrdi i raširi po zemlji i narodu; tako i dan danas iza osam vjekova vrlo je rabljena, i ako joj niko veće ne zna izvora, ni postanka, snage, ni kreposti, niti mudroslovna značenja koje nam vapi, kako poruka pradjedovâ kasnijim potomcima: Hoćemo li uvjetno ili bezuvjetno ponoviti stari savez sa tijekom previjanjem i prelukavijem našijem susjedima i nesudenijem saveznicima?

2.

Zašto se veli: Ufatio Boga za bradu? — Kad su naši praroditelji još pogani Sloveni robili klasične gradove, naj preča im je stvar bila robiti bogate hrame, pune i prepune krasnijeh mramornijeh kipova (u Panteonu n. pr. do 20.000), pa zlatnijeh, srebrenijeh ili barem pozlaćene brade, dok su njihovi kumiri obično bili od drveta. S toga su eijenili naj sretnije one koji bi koga Boga zgrabili za bradu u znak vlasništva i pobjede.

3.

Uždi jednu svijeću Bogu a drugu Davolu.

To je ostatak u našem polukršćanskom narodu, i u istini još poganskom iza 1000 godinâ, stare dualistične slovenske vjere dvaju počela Zla i Dobra, Bjeloboga i Crnoboga, koja su počela srodna zoroastrovijem Ormuzu i Arimanu.

Kulturne vijesti.

Dalmatien zove se list koji izlazi u Beču na njemačkom jeziku nastojašem udruženja za promicanje narodno-gospodarstvenijeh interesâ u kraljevini Dalmaciji, pod predsjedništvom grofa Harracha. Ovo je druga godina da izlazi. Nema mu roka izlaženju nego prema potrebi. U njemu se iznose vij-

jesti koje se Dalmacije tiču, pak ima i beletristični dio. U broju 5-6 ima priča Iva Čipika, što je lijepo preveo nemački M. Sardelić, koji je i odgovorni urednik lista. Uredništvo je u dvoru grofa Harracha u Beču I. Freitung 3.

*

Srpska Kњиževna Zadruga obdарила је своје задругаре лијепијем поклоном.

Изашло је из штампе десето коло њезинијех књига. У њему су овијех седам књига:

1(65). Лажни цар Шћепан Мали, историческо збитије осамнаестогa вијека, од Петра Петровића-Његоша, за штампу приредио и протумачио Драгутић Костић, а предговор написао Јаша М. Продановић.

2(66) Путешествије по Србији Јоакима Вујића, прва књига, са сликом пишчевом, планом старогa Биограда и 13 слика у текету, за штампу приредио и тумачење и предговор о животу и раду пишчеву написао Јован Ердељановић.

3(67). Причања Вука Дојчевића, скупио и сложио Стјепан Митров-Љубиша, прва књига, за штампу приредио и тумачења написао Љ. Јовановић.

4(68). Људско срце, приповијетке и слике Илије Вукићевића, свеска прва, са сликом пишчевом и с предговором о животу и раду његову од Љ. Јовановића.

5(69). На селу и прелу, приповијетке Паје Марковића-Адамова.

6(70). Чича Горијо, написао Хопоре де Балзак, превео с француског и написао предговор о животу и раду пишчеву Јован М. Јовановић.

7(71). Живот Венијамина Франклина, с енглескогa превео и предговор написао Чедомил Мијатовић.

Сва досадашња кола књига могу се добити преко повјереника или непосредно од управе Српске Књижевне Задруге и то: II. и IV. по цијену од 7; III. по цијену од 6; I., V., VI., VII., VIII., IX. и X. по цијену од 10 круна.

Ко купи Задругиних књига преко 100 круна има рабата 40%, преко 80 круна има 35%, преко 60 круна има 30% а преко 40 круна има 25% рабата.

*

Izašla je radna: „Das Montenegrinische Eherecht“ u smotri „Zeitschrift für Internationales Privat-u. Öffentliches Recht. Leipzig 1902 Band XII, Heft 3 et 4, Verlag von Duncker et Humboldt von comtur Milan Paul Jovanović in Vukovar. G. pisac, koji je i naš saradnik, raspravlja tu na 32 stranice u 8-ni o crnogorskom bračnom pravu po Popovićevu Danilovu zakoniku i Bogišićevu imovinskom zakoniku.

*

Pregalački poduzimač g. Petar Nikolić veliki trgovac u Zagrebu svojijem troškom i nastojañem zgotovio je najnoviju oleografiju „Blagoveštenski Sabor“ od g. 1861, po slici koju je izradio naš glasoviti umjetnik g. Vlaho Bukovac. O tome smo nešto kazali i u potonem našem broju.

Kako je Bukovac slikar na glasu a specialno portretista, tako g. Nikolić nije mogao zgodnijemu slikaru od ñega naručiti radñu. Na slici ima oko 82 lika; svaki je odijelen i uprav oskaće, a ko pozna udionike saborove, žive ili po slikama, lako može upoznati svakoga. I kolorit je izvrstan; najskoli upadaju u oči sijede brade arhijereja Rajačića patrijarha; Kengelea, Atanackovića i Maširevića vladikâ. Ne samo razne česti, ali i cjelina u sebi je zgodna, baš u onaj tren, kad su svačije oči uprte u besjednika arhimandrita Nikanora Grujića.

Slika je široka 95 cm, visoka 63 cm. u finoj pozlaćenoj oplati, 13 cm. širokoj. Cijena je slici 30 forinata, a polakšica je u isplaćivañu, jer se može na rokove. Za gotov novac daje se slika za 27 forinata. Svakomu pak, koji sliku kupi, poklaña se mukte kniiga „Privilegije srpskoga naroda i rad blagoveštenskoga Sabora“. Ovu smo kniigu već oglasili u prošlome broju. Medutijem sliku preporučujemo srpskomu narodu, koji po slici i po knizi naućice prošlost svoju u Ugarskoj. — Pisac kniige Jova Adamović uzgred i napomiñe, da nije mu bila namjera da piše naučno djelo, jer u ñemu i nema ništa novo i nepoznato, nego da „širijem slojevima našega naroda“ pruži kniigu, u kojoj tačno i vjerno izlaže prošlost našega naroda preko Save i Dunava, biva od ñegove seobe iz stare postojbine u današñu mu otađbinu do Blagoveštenskog Sabora 1861 godine. Kniiga je podijeljena u ove odjelke: Šta je izazvalo kretañe srpskoga naroda s ñegova ognjišta (obr. 1—25); kretañe i dolazak Srbâ u Ugarsku (obr. 26—64); položaj Srbâ poslije Karlovačkog mira (obr. 65—106); Srbi pod vladavinom Marije Terezije i Josifa II (obr. 107—132); Temišvarski Sabor 1790 godine (obr. 133—164); Blagoveštenski Sabor 1861 godine (obr. 165—259).

*

Izašlo je ovijeh danâ djelo u Parizu: La Religion des Contemporains, essais de Critique Catholique par l'Abbe' L. —

Cl. Delfour, quatrieme Serie; a sadržaj je: M. Brunetiere, chretien dans la priere et dans la lutte — Ironie Militaire, une preface de M. Paul Bourget — le clergè laiique de demain — encore M. Jules Lemaitre, l'idee de Patrie selon M. Barrès la crise de la libertè — Le Normaliens Catholiques Eurythmie et Harmonie „Les flaneries“ de M. Hallays — les oberlè franciscains de lettres — le canard sauvage, le discours de m. Brunetiere a Genève sur le sens du mot revolution — du Renanisme.

Ovo je sve u kúizi u 18-ni broširanoj i cijena joj je fr. 3.50. Tri prve serije prodavaju se na po se, svaka po fr. 3.50.

Bibliografija.

Izšla je: Mala biblioteka, broj XII, godina IV, 1902; Jovan Fil. Ivanišević, Vragolije Vuka Zlohevića, pripovijetke iz crnogorskog života, cijena 30 potura (40 para din.). U Mostaru 1902, izdanje i štampa izdavačke knjižarnice Paخera i Kusića.

Šarada.

Vedri dan je bez oblakâ prvi;
Po drugomu brojni narod vrvi
Na okupu živeć, ne na samo
Kô na selu tamo i ovamo.
A c'jeli je bratskoj zemli glava,
Dvostruka ga plâće voda plava.

Odgonetka potoñe šarade:

Rukavica.

ali treba je ispraviti ovako:

U c'jeli se prvi vlašci,
A prv'jem se c'jeli svlašci.

Errata-Corrige.

Na obrazu 661 potoñega broja u Kaznačićevoj pjesmi, u petoj kitici *tugâ* popravi *mukâ*. Na obrazu 660 potoñega broja u kulturnijem vijestima po dva puta *blagoveštanski* popravi *blagoveštenski*.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

КОНГРЕС СРПСКИХ НОВИНАРА

На дан 14. септембра 1902. састаће се у Београду *први конгрес српских новинара.*

Чланови конгреса могу бити:

1. Чланови, редовни и почасни, Српскога Новинарског Удружења;
2. Уредници и стални сарадници српских политичких и стручних и часописа;
3. Писци познати својим радовима на пољу српске публицистике; и
4. Признати књижевници.

Сви учесници имају се пријавити до 31. августа предсејдништву Новинарског Удружења и доставити, по потреби, своје легитимације чланови под 2).

Предлози, које ће конгрес претресати, за сада су ови:

I. Шта треба предузети, да листови, који излазе у појединим српским областима, ирођу у што већем броју у све остале земље у којима Срби живе, и да се тим путем ирошири и поље српске журналистике и међусобно познавање прилика и пошреба свега српскога племена?

II. Треба ли искључити из наше штампе личну полемику између новинара и између јавних посленика о њиховим приватним и породичним питањима, као недостојну јавне ријечи и штећну по углед српских новинара и раденика на јавноме пољу?

III. До којих граница може опозициона штампа претресати питања, која се тичу народног и културнога живота српског, без повреде општих српских интереса и угледа српске заједнице мисли?

IV. Је ли пошребно установити српски централни прески орган и да ли треба устројити?

Свако уредништво и сваки онај, који активно жели учествовати на конгресу, може подијети своје предлоге за конгрес. Таки предлози морају се доставити предсејдништву Новинарског Удружења до 31. авг. закључно писмево, са побудама и изјавом, да ли предлагач жели бити извјестилац дотичнога предлога. Политичка питања искључена су из расправе. Одбор Новинарског Удружења ријешава, која ће се од достављених му питања изнијети на ријешавање конгресу.

Рад конгреса вршиће се у одборима и у пленарним конгреским сједницама.

Одлуке конгреса биће обавезне за власнике и уреднике српских листова, који буду на конгресу заступљени, или који у напријед пристану на његове одлуке. Само уредници и власници таких листова и часописа моћи ће да се користе одлукама конгреским.

Претходни састанак чланова конгреса ради међусобног представљања и упознавања биће 13. септембра у вече, на који се учесници из Србије умољавају, да дођу са својим породицама.

Отварање конгреса и први састанак биће 14. септембра на 1

www.unilib.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
стов дан, послје службе Божје и парастоса Кнезу Милошу Великому.
На првоме састанку изабраће се предсједништво и биро конгреса.
Изабраће се одбори за претрес појединих предлога и усвојиће се послови

Конгрес ће трајати неколико дана, док не посвршава на дневни
ред стављене предлоге.

Поред рада конгреса имаће његови чланови прилике, да
љусобно још боље познаду на забавама и излетима, које ће у
почаст приредити Српско Новинарско Удружење.

За чланове конгреса ван Србије и њихове породице и
се Новинарско Удружење за олакшице за становање и за ста
вријеме њихова бављења у Биограду, као и за бесплатно учење у свим
свечаностима, забавама и излетима друштвеним. С тога се нарочито
умољавају сви, који желе и имају права учествовати на конгресу, да
за времена, дакле до закључно 31. августа, неизоставно пријаве пр
сједништву Српскога Новинарског Удружења, и тачно обилеже
учесника и породичних чланова.

Сва обавјештења, која се тичу рада конгрескога, или долазеће
бављења у Биограду, даваће драговољно предсједништво Новинарског
Удружења.

У Београду,
20. јула 1902. год.

Потпредсједник

Милан Ј. Мићић

Предсједник
Српског Новинарског Удружења

Стеван Ђурчић

Секретар

Пера А. Ђорђевић

Благајник

Милан Арсенијевић

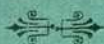
Књижићар

Павле Карарадовановић

Чланови украсе:

Милан Ст. Марковић, Душан Спасић, Љубомир Ђирић
и архимандрит Иларион Весић.

СРЪ

СРЪ

list za književnost i nauku

Antun Fabris

vlasnik, izdavačel i odgovorni urednik

prof. Luko Zore

glavni saradnik

Sadržaj:

I. Slika prof. Pera <i>Budmani</i>. II. Jedna ručket iz Bučove pre- pise, pripisuje u objašnjenje B. <i>Božićić</i> III. Epigram d.ra I. A. <i>Kaznačića</i>. IV. Društveni romani Viktora Iga (H. <i>Merimee</i>) <i>Divo</i>. V. Epigram S. VI. Legenda o čovjeku sa zlatni- jem mozgom (Alphonse <i>Dau-</i> <i>det</i>) <i>Divo</i>. VII. Mudre izreke (x). VIII. Po Dubrovačkim Atelijerima (Bukovac, Murat, Medović) <i>Gono</i>.	IX. Dubrovačka Epigrafija. S. X. Dvije suze, crtica <i>Krka</i>. XI. Književni prikazi: Kosovo <i>Do-</i> <i>rića</i> (U. Trojanović); II. Jo- van <i>Sundečić</i> Marka <i>Caro</i> (L. Z.) XII. Doktoru Niku Lapešu, pjesma D.ra I. A. <i>Kaznačića</i>. XIII. Bilješke: 1. Mezar u Fatimici —metapa; 2. Nešto o Đorđi- ćevoj „Dervišijadi“ <i>Pero</i>. XIV. Kulturne vijesti. XV. Bibliografija XVI. Narodna zagonetka. XVII. Errata-Corrige.

Srđ izlazi dva puta mjesečno, polovinom i svinom, mjeseca, u sveskama
od 2-3 tabaka.

Cijena je listu: za Dubrovnik i Austro-Ugarsku na godinu Kr. 12;
za inostranstvo franaka 15 u zlatu.

Rukopisi i pisma šalju se uredništvu *Srđa*, a pretplata administraciji *Srđa*.

DUBROVNIK